

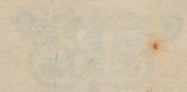
JOHANNES ELIENSIS BRANDENBURGICUS ET PROF.
MAGISTER UNIVERSITATIS BRANDBURGICAE
ET UNIVERSITATIS MAGNIFICENTISSIMAE
LIPSIENSIS

JURIDICAE

IN
ACADEMIA LIPSIENSI

NOVIT CONJUNCTIM EDITAE,

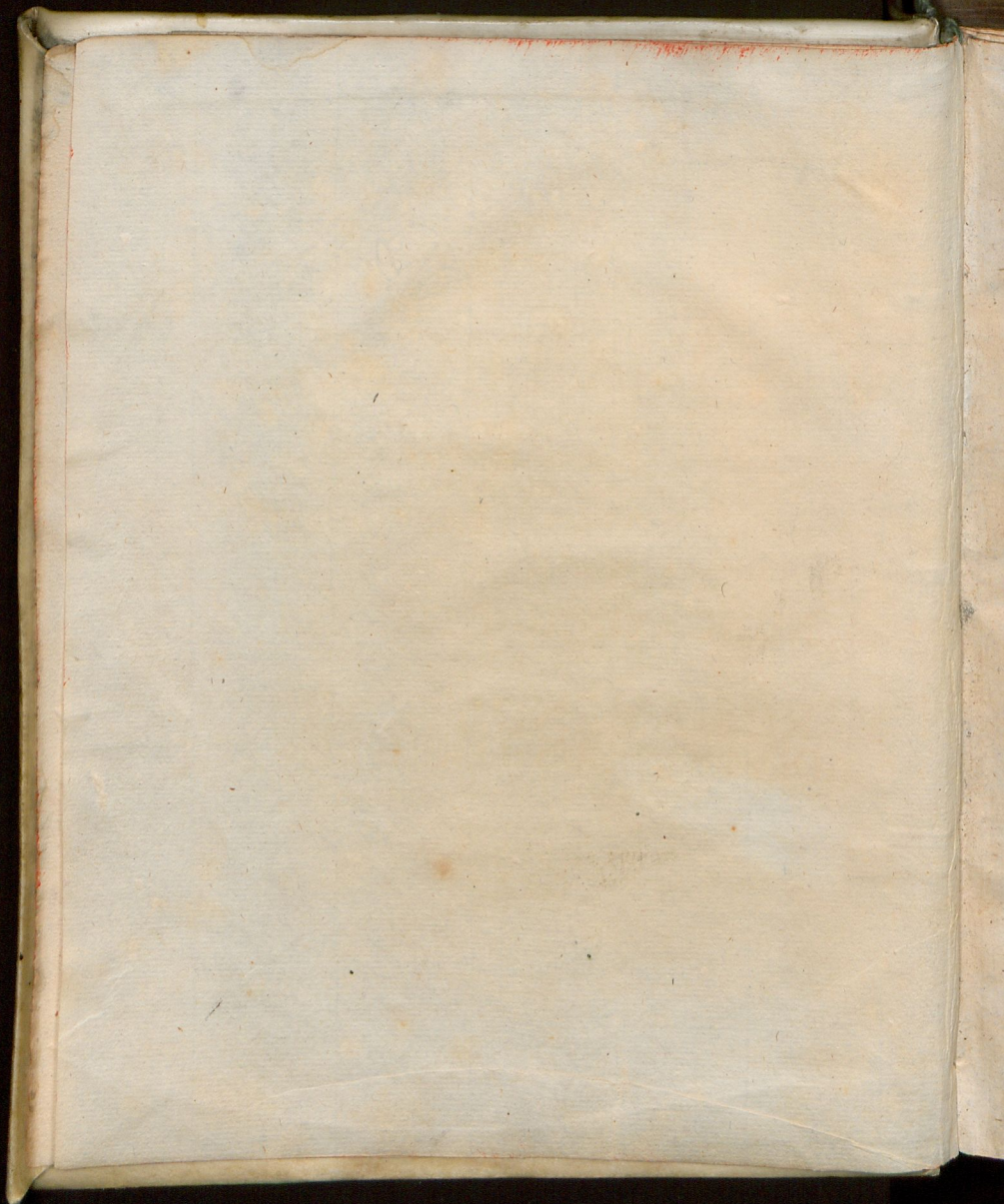
ADDITIONIBUS LOCUPLETATAE,
ET INDEX TRIPLEX

LIPSIÆ & HALÆ

Typographus: Johann Friedrich Neuberger
Verlag: Johann Neuberger

4.
DISSERTATIO INAUGURALIS JURIDICA

DE

CONCUBINATU.

RECTORE ^{Quam} MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DOMINO

FRIDERICO WILHELMO,
PRINCIPE BORVSSIÆ, MARCHIONE BRAN-
DENB. RELIQUA

AUCTORITATE ET CONSENSU ILLUSTRIS
FACULTATIS JURIDICÆ,

PRÆSIDE,

DN. CHRISTIANO THOMASIO,

Jcto &c. FACULTATIS JURIDICÆ

h. t. DECANO,

PRO LICENTIA

Summisque in utroque Jure honoribus, ac privilegiis
more Majorum legitime consequendis,

IN AUDITORIO MAJORI

Ad D. VIII. April. ANNO M. DCCXIII.

horis ante & pomeridianis,

publico eruditorum examini submittit

ERHARDVS JULIVS Kiechel/
Ulmenfis.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,

TYPIS JOHANNIS CHRISTIANI ZAHNII, ACAD. ET SENAT. HALLENSIS
TYPOGRAPHI.

DISSERTATIO INAUGURALIS JURIDICA

DE

CONCURBINATIONE

RECTORIS MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPIS AC DOMINO,

DOMINO

FRIDERICO WILHELMO,

PRINCIPIS BORUSSIE, MARCHIONIS BRAN-

DENI, RELIGIOSI

AUCTORITATE ET CONSENSU AUSTRIAE

EXCULTATIS JURIDICAE,

PRÆSIDI

DR. CHRISTIANO THOMASIO,

JOSEPHI FACULTATIS JURIDICÆ

PRÆDECANI

PRO LICENTIA

summissæ in iureque iuris honoribus, ac privilegiis

more maiorum legitime consequendis

IN AUDITORIO MAIORI

ANNO DOMINI MDCCLXXIII

scripsit

publico studio in examini submittit

ERHARDUS IVLIVS SIEBEL

Ulmensis.

MILM. MAGDEBURGÆ.

THOMASIO JOHANNES CHRISTIANUS, ACADEM. ET SENAT. HALLENSIS

TYPOGRAPH.

DISSERTATIO INAUGURALIS
DE
CONCUBINATU.

Scopus Dissertationis. I. Methodus dicendorum. II. Concubinatus Hebræorum ante legem licitus. III. Eiusque a matrimonio differentia genuina. IV. Ratione concubinatus post legem Mosaicam premittuntur sex presupposita. V. Concubinatus conditio post legem Mosaicam. VI. In specie intuitu libertatis dimittendæ concubinas. VII. Concubinatus omnisan a Christo & Apostolis fuerit prohibitus. II X. Concubinatus iure Gentium licitus. IX. Item & apud Græcos. X. Romanorum sententia de Concubinato ante Christianismum intuitu provincialium, libertarum, ancillarum. XI. Intuitu ingenuarum. XI. Concubinatus illicitus si quis jam uxorem habeat. XIII. Differentie præcipue concubinae ab uxore iusta. XIV. Concubinatus Romani honestas in comparatione ad concubinatum Hebræorum. XV. Respondetur obiectionibus, quasi concubina sit nomen voluptatis. XVI. Durasse opinionem de honestate concubinatus etiam apud Christianos Imperatores usque ad Leonem Philosophum. XVII. Ocasio, qua inceptum fuerit, concubinatum habere pro scortatione auctoritas patrum ecclesie. XVIII. Inprimis Ambrosii. XIX. Hieronymi. XX. Potissimum vero Augustini. XXI. Non tamen mox in Ecclesia ante Novellam Leonis

A

nis

nis recepta. XXII. An post Novellam in Imperio Occidentali recepta fuerit, iure Civili vel Canonico, dubitatur. XXIII. Licentia concubinitus sub Imperatoribus Germanis. XXIV. Rationes contra licentiam concubinitus. XXV. Rationes pro licentia concubinitus. XXVI. Vera ratio concubinitus tamdiu tolerati lascivia cleri Pontificii. XXVII. Primus inter Pontifices Leo X. initio seculi decimi sexti concubinitum prohibuit, astute magis quam serio. XXIX. Postea in ordinatione politica 1530. eadem

prohibitio sed frigide nimis repetita, XXX. Nec initio reformationis concubinitus omnino pro turpi habitus, XXX. Exemplum istius concubinitus liciti adhuc in medio seculi decimi sexti. XXXI. Paulo post concubinitus in Concilio Tridentino prohibitus, & a Francisco Hormanno oppugnatus. XXXII. Et in ordinatione politica 1577. prohibitio repetita. XXXIII. Ab illo tempore concubinitus apud nos illicitus. XXXIV. Ufus Dissertationis presentis. XXXV.

§. I.

Scopus Dissertationis.

Non est animus defendere licentiam (a) Concubinitus, nec impugnare leges hodie receptas concubinitum sub pœna prohibentes; saltem id ostendemus, concubinitum nec ad fornicationis, nec ad stupri, nec ad adulterii genera olim tam apud Hebræos, quam apud Romanos, etiam in primis seculis Christianæ religionis, pertinuisse, sed inter concubinitum & matrimonium aliquam quidem, verum exiguam fuisse differentiam, quod vero hodie pro stupri, aut fornicationis, aut adulterii specie habeatur, ejus origi-

originem deberi juri Canonico, (b) & ex parte (c) hypothefi juris Pontificii a Protestantibus jure optimo maximo negatæ, (d) quod matrimonium fit sacramentum.

a) Licentia duplex est, alia externa, alia interna. Illam voco, cum quis agere potest efficaciter sine metu poenæ; vel nullitatis, aut ignominia. Hanc, cum quis agere potest sine læsione virtutis & honestatis ex lumine rectæ rationis deducendæ. Unde facile patet, licentiam hanc duplicem non continere quidem species ubique oppositas, quales sunt v. g. homo & bestia, sed separabiles tamen, quales sunt v. gr. multæ divisiones juridicæ & morales, v. g. obligationis in externam & internam, actionis in rei persecutoriam & poenalem &c. Ita v. gr. in testamenti factio concurrere possunt licentia externa & interna. Ita licentia externa potest esse sine licentia interna, v. gr. si quis sine læsione præceptorum justitiæ violet leges decori & honesti, quo pertinet vulgare dictum: non omne quod licet honestum est. Ita denique licentia interna potest esse sine licentia externa, v. g. si quis testamentum faciat sine requisitis testamenti receptis. Huc respexit etiam verficulus vulgatus: *omnia cum liceant* (extrinseca licentia, etiam parum honesta, *non licet esse pium* (cum tamen pietas haud dubie ad licentiam internam pertineat, vera scilicet & rationalis, non fucata. Ostendit autem contextus, quod nolimus defendere licentiam concubinus externam, etsi subinde in ipsa dissertatione examinaturi simus rationes communes, quæ afferuntur, etiam a nostratibus, contra licentiam concubinus internam. Multa enim, quæ abstrahendo a legibus civilibus intrinsece licent, non minus recte legibus civilibus sunt interdici-

- cta, e. g. matrimonium sine benedictione sacerdotali.
- b) Juris Canonici voce hic paulo latius utor, pro omni jure, quod originem debet Patribus Ecclesiae, vel Episcopis, & eorum doctrinae, hypothefibus, & consiliis, etiamsi id a principibus Christianis per modum legum & constitutionum imperatoriarum sit publicatum, quale jus passim extat in Codice, tam Theodosiano, quam Justiniano, (& hujus intuitu in prioribus titulis libri I. Codicis,) item in Novellis Leonis & aliorum Graecorum Imperatorum. Quatenus enim jus Canonicum stricte sumitur pro eo jure, cujus hodie doctores creamus, ex infra dicendis patebit, id sibi non constare, ac intuitu concubinatus & ejus licentiae sibi aperte contradicere.
- c) Dico ex parte. Nam confusio ista concubinatus cum stupro, scortatione, adulterio haud dubie antiquior dogmate de Sacramento matrimonii. Confer. interim de origine doctrinae de septem sacramentis Ziegl. *ad Lancel. lib. 2. tit. 1. §. 2. p. 301. in fine.*
- d) Non tamen propterea quisquam arbitretur, quod male cohæreat doctrina nostra, dum diximus, nos nequaquam impugnaturos esse leges hodiernas, concubinatum sub poena prohibentes, cum tamen hic statim subnectamus, earum originem vitiosam esse. Ergo videri priorem assertionem non esse seriam, sed latere anguem in herba &c. Sed facilius ad eam objectionem erit responsio. Non omne, cujus origo vitiosa, ipsum vitiosum. Pleraque formae vestimentorum, maxime muliebrum, ambitioni, luxuriae vel stultitiae originem debent, propterea tamen non putandum, quod vir sapiens sine vitio ejusmodi vestimentis uti non possit. Imo quotidiana

diana testatur experientia, eos & eas, qui quæve in emendatione vestimentorum initium sapientiæ, vel plane criterium sanctitatis quærent, egregie falli, dum ista affectatio non raro ex occulta quadam vel ambitione vel avaritia originem ducat. Sed, ut etiam exemplo alio propius ad thema nostrum accedente sententiam nostram illustremus: v. g. necessitas benedictionis sacerdotalis in matrimonio legitimo haud dubie pariter originem debet hypothefi doctrinæ Pontificiæ de sacramento matrimonii. Propterea tamen non solum recte Principes Protestantæ hanc necessitatem hujus benedictionis recinent, sed & imprudenter ageret, qui Principi Protestanti suadere vellet, ut necessitatem illam lege publica abrogaret, etsi quibusdam in locis Evangelicæ religionis illa certo modo sit abrogata. Vid. Sim. a Leewen *Censur. Forens.* L. 1. c. 14. n. 1. 3. & 7.

§. II.

Ac ea quidem methodo utemur, ut nec nimis anxia collectione eorum, quæ ad scopum nostrum faciunt, terminos dissertationis Academicæ transgrediamur, (a) nec superficialia etiam tractatione tædium paremus Lectori. Igitur initio Legis Mosaicæ sententiam de concubinato & materiis affinis exponemus. Tum obiter tactis moribus Græcorum & aliorum populorum sententiam legum Romanarum tam ante, quam post susceptam religionem Christianam exhibebimus, earumque differentiam a concubinato Hebræorum ostendemus. Porro originem & progressum concubinatus interdicti summatim trademus, ac denique de usu dissertationis præsentis pauca monebimus.

Methodus dissertationum.

a) Neque enim tempus nobis superest, eam inquisitionem ac collectionem instituendi. Et si maxime superesset, postularer rerum collectarum ordinatio ac explicatio adhuc longius temporis spatium, & sic loco disputationis integrum volumen essemus exhibituri.

§. III.

Concubinatus Hebraeorum ante legem licitus.

Quod igitur Hebræos (a) attinet, ante omnia videndum, quomodo ante legem Mosaicam concubinarum consideraverint. Ubi nullum est dubium, inter matrimonium & concubinatum exiguam fuisse differentiam, cum & polygamia & divortia, (b) imo etiam ipsi innuptarum concubitus extra matrimonium, vel libidinis vel mercedis causa, pro licitis fuerint habiti. (c) Quare tunc concubinitus erat conjunctio facile dissolubilis maris etiam uxorem jam habentis (e) & feminae (t) absque affectione maritali (g) liberorum procreandorum causa. (h)

a) Primario hic utemur textibus Scripturæ Sacræ. Rabbinorum tradita, quæ magna diligentia collegit Seldenus in libris partim *de jure Nat. & Gent. sec. discipl. Hebr.* partim *de Uxore Hebraica & de successione*, partim curabimus, sic tamen, ut ea non prorsus negligamus, quatenus videlicet rectæ rationi & Scripturæ Sacræ non repugnant.

b) *Matrimonium ex jure, quod Ebræi vocant naturali, erat viri & feminae sive unius sive plurium feminarum, tam ex concubinitu, quam ex consensu præeunte conjunctio, vite consuetudinem continens. Non adjicimus individuum, quod Christiani habemus in matrimonii definitione. Neque enim separari aut dividi nequibant*

con-

conjuges, seu matrimonium dirimi, nisi ex singulari aliqua legis permissione, seu repudii causa, neque communis consensus necessarius erat, ut dirimeretur. Neque individua dici potuit vite consuetudo, quæ æquo iure a marito pluribus communicaretur. &c. Seldenus de J. N. & G. Sec. disc. Hebr. lib. 5. c. 7. ab initio. Eadem est sententia Grotii de J. B. & P. L. 2. c. 5. §. 8. Conjugium naturaliter esse talem cohabitationem, (intellige concumbendi & liberorum causa initam,) quæ foeminam constituat quasi sub oculis & custodia mariti, cum accessione fidei, qua se foemina mari obstringat. Scio equidem, communiter impugnari hanc Seldeni & Grotii sententiam, sed rationibus parum firmis, vel jus naturale, cum positivo confundentibus, vel falsas aut dubias Rabbinorum vel cleri Pontificii hypotheses fundamenti loco supponentibus. Abstrahendo enim a lege positiva omnes societates naturales omnibus gentibus communes finibus differunt, adeoque fines cujusque societatis particulares iis formam dant & essentiam. At matrimonii finis ex communi etiam consensu est procreatio sobolis. Ergo etiam ad societatis conjugalis essentiam nihil amplius requiritur quam utriusque sexus conjunctio, conjuncta eum vite consuetudine ad obtinendum hunc finem directa, quod etiam volunt Seldenus & Grotius. Etsi autem Dn. Præses, in *Fundam. J. N. & G.* docuerit, debere etiam in matrimonio procreationem sobolis esse *decoram*, cum tamen decorum, etiam naturale, non in puncto consistat, sed varios gradus sub se contineat, cavendum simul est, ne, si societas aliqua pro fine habens procreationem sobolis, sit minus decora, quam altera, ea pro injusta aut indecora vel turpi statim habeatur, sed saltem pro minus perfecta aut minus decora.

c) *Femi-*

c) *Feminam, cui potestas erat sui & dominium, id est innuptam, sui, in aliquam concubitus vicem, sine consensu in vite communionem, copiam, ante legem Mosaicam licite aiunt permisisse, seu locasse, aut se sic tradidisse, ut pro breviusculo eiusmodi amplexuum momento, sive amice, sive meretricis, modo neutra earum alteri nupta esset, sive locationem traditionemve aut concubentis possessionem concederent, æque ac cuiuscunque alicuius rei mancipi locationem usum fructumve.* Seldenus de *J.N. & G.* S.D.H. l. 5 c. 11. p. m. 575. ubi etiam eum in finem citat Ambrosium lib. 1. de *Abrahamo* c. 4. qui tamen jam non est ad manus. Adducitur etiam ad hujus sententiæ illustrationem historiola de *Juda & Thamar* ex *Genes. XXXIII.* p. 14. seq. Et quamvis eidem ob stare videatur pœna capitalis, qua *Judas Thamar* punire voluit, ipse tamen Seldenus alibi *d. r. s. c. lib. 7. c. 5. p. 851.* respondet, eam pœnam non ex jure naturæ aut lege *Noachidarum*, sed ex jure civili seu positivo sive a *Juda Principe* sive aliter superinducto esse derivandam. Quæ tamen responsio minime satisfacit. Si enim *Rabbini*, dum docent, ante legem *Mosaicam* concubitus libidinis causa vel data mercede licitum fuisse, loquuntur de licentia interna, eorum sententia aperte falsa est. Si vero loquuntur de licentia externa, non tollitur istud dubium per istam responsionem, partim quia manet obiectio, concubitus *Thamaris* non fuisse licitum, quia fuerit punibilis, (etiamsi ex lege civili) partim, quia nulla pœnæ determinatio fluit ex jure naturali, sed omnis juri civili ortum debet. Ergo malletm respondere, *Judam* ex iracundiæ præcipitantiæ sine regulis justitiæ dictitasse illam pœnam nurui, postea vero sedato affectu errorem a se commissum agnovisse. Conf. Cleric. in *notis ad Genes. Cap. XXXIII.* Unde fabula

fabula haud dubie est, dum dicunt, Thamarem absolutam esse ex voce caelesti, quam *Bath Col* seu *filiam* vocis nominant, cujus mentionem facit Seldenus d. p. 851.

- d) Cum vero legitima uxor consensu praeeunte, eoque concubitu confirmato, in vita consuetudinem acciperetur, pluresque ita simul possent rite haberi, cumque matrimonium, pro alterutro conjugis arbitrato, nunquam non esset, etiam sine libello (ante legem) solvendum; sequitur, concubinam, quae item in concubitu & vite consuetudinem aequae adfisci soleret, nec leuiori divortii genere disjungi posset, aut nomine tenus duntaxat, aut saltem dignitatis minoris, (ubi v. g. ancilla esset, aut generis obscuri) ratione ab uxore discrepasse; jugalem vero contractum nodumque utrique eundem ipsum fuisse. Seldenus d. *Tract. l. s. c. 7. p. 502. seq.* ubi & statim ostendit, concubinas etiam promiscue dici uxores à Philone, Augustino, aliis.
- e) Ut patet exemplo concubinarum Nachoris, Abrahami, Jacobi *Genes. XXII, 24. XXV, 6. XXXV, 22.* Conf. Selden. d. p. 502.
- f) Alium tamen maritum non habentis.
- g) Per affectionem maritalem hic intelligo communicationem dignitatis, qua maritus pollet.
- h) Ergo tum temporis concubinatus finis non fuit extinctio libidinis, adeoque hoc intuitu concubinatus neque scortationis, neque stupri species fuit; imo & pro adulterio haberi non potuit, quoniam polygamia tum erat permissa.

§. IV.

Ergo tum quidem nulla alia inter concubinatum & matrimonium, item inter concubinam & justam uxorem fuit differentia, quam ut justa

Ejusque à
matrimonio
differentia
genuina.

B

UXO-

uxores participarent de dignitate mariti, concubinae vero essent ancillae velex genere obscuro natae.

a) Repete locum Seldeni ad §. *preced. lit. d.* descriptum. Huc pertinet etiam locus, Philonis ap. Selden. *d. p. 502. Nabor abrahae frater duas habuit UXORES, justam & concubinam.* Clericus ad *Genes. XXII. 24. Si quaeratur, quale fuerit concubinarum & justarum uxorum discrimen, quatenus ex sacris litteris colligi potest, apparet quidem concubinas eodem in honore non habitas. Hagaram nunquam equiparavit Saræ Abrahamus, atque ex ædibus, hac volente, eiecit. Returam amandavit etiam cum liberis. Verum quodnam inter utrasque discrimen esset in aliis, non liquet. Rabbini volunt, concubinam fuisse uxorem servam absque scripto dotali & sponsalibus, ejus liberi legatis tantum, non hereditate fruuntur. Sed ut hec posterioris ævi consuetudine vera sint, certe antiquis temporibus omnia non obtinebant, nam concubinarum filii pariter erant juris, nisi pater noller. Idque exemplo filiorum, Jacobo ex concubinis natorum, constat. Idem ad *Genes. XXI. 10.* Confer Seldenum de *J. N. & G. Sc. d. l. p. 503. & de success. Hebr. in bona def. c. 3. p. 11.**

§. V.

Ratione concubinatus post legem Mosaicam permittuntur sex præsupposita.

Antequam vero nunc videamus, utrum ratione concubinatus per legem Mosaicam aliquid novi statutum fuerit, præsupponendum, quod
 1) Polygamia virilis in lege Mosaica fuerit permissa, aut certe non abrogata, (a) 2) quod intuitu divortii licentia pristina hæctenus fuerit restricta, ut uxori regulariter non permitteretur à viro divertere, (b) marito vero ex justa causa permittum fuerit, uxori dare libellum repudii, (c) 3) quod lege
 Mo-

Mosaica saltem concubitus cum aliena uxore, non vero cum alieno marito pro adulterio fuerit habitus, (d) 4) quod pro stupro fuerit habitus concubitus libidinosus cum virgine vel vidua honeste vivente, nec tamen pœna graviore coercitus, (e) 5) quod scortatio cum foemina, quæ corpore quæstuma facit, interdicta quidem fuerit, sed pœna tamen ejus lege determinata non legatur, (f) 6) quod etiam liberi incestuosi & illegitimi parentibus ab intestato successerint. (g)

b) Vid. Seldenus de *J. N. & G. l. 5. c. 6. p. 585. seq. & de Uxore Hebraica lib. 1. c. 9.*

c) Seldenus de *U. E. l. 3. c. 22. p. 343. seq. junct. cap. 17. circa finem & cap. 19. paulo post initium*, ubi simul tradit exceptiones.

c) Deuteron. *XXIV. v. 1. seq.* ubi mentio fit rei scdæ seu turpis. De cujus intellectu postea gravis dissensio orta inter sectam Sammaranam & Hillelianam, quam latius exponit Seldenus de *Uxor. Hebr. Lib. 3. c. 18. seq.* Et Lutherus etiam noster reddidit, um *irgend einer Ursache wissen* / quæ erat sententia Hillelis, rejecta tamen à Christo in disputatione cum Phariseis *Matth. XIX. v. 3.* Interim non contemnenda etiam est conjectura Clerici *ad dict. locum Deuteronomii*, Judæos ante orta dissidia inter Sammai & Hillel, in praxi secutos esse sententiam Hillelis, cum nullus fuerit judex constitutus, qui examinaret, an maritus justam causam dimittendi uxorem haberet, nec ne.

d) *Levit. XIII. 20. & XX. 10. Deuter. XXII. 22.* videlicet ob toleratam polygamiã virilem. Adde Huberum *in prælect. ad Instir. vii. de publ. Judic. §. 5.*

(e) Deuteron. *XXII. 28.* Seldenus *de U. E. l. r. cap. ult.*
 (f) De scortatione prohibita agunt in sacris litteris
 textus: Levit. *XIX. 20.* de patre filiam profitente,
 Levit. *XXI. 9.* de comburenda filia sacerdotis si scortari
 cœperit, Deuter. *XX. 21.* de lapidanda fœmina,
 quæ in domo patris scortata, postea nubendo se vir-
 ginem mentita, ac à sponso virgo non inventa fuerit,
 Deuter. *XXIII. 17.* quod non debeat esse meretrix inter
 Israelitas, Deuter. *XXIII. 18.* de non inferendo in
 ædem DEI dono prostibuli. Ceterum dissentiunt
 interpretes, quid in lege Mosaica per meretricem
 & scortum intelligatur, an in genere ea, quæ corpore
 quæstum fecit, an in specie quæ intuitu corpus
 idololatrici corpus prostituit, an etiam illa, quæ
 omnibus promiscue usuram corporis indulsit. Vid.
 Seldenus *de J. N. & G. l. s. c. 4. p. 576. seq.* item Cle-
 ricus *ad citata loca legis Mosaicae.* Et nullum est du-
 bium, Deuter. *XXII. 21.* per fœminam in domo pa-
 tris scortatam, forte etiam Levit. *XXI. 9.* per filiam
 sacerdotis scortationi indulgentem, intelligi, non
 scortationem strictè dictam, quæ stupro opponitur,
 & publicam corporis prostitutionem supponit, sed
 fœminam stuprum passam, idque occultantem. Cre-
 do etiam, nullum subesse dubium, quod in populo
 Israelitico non tolerata fuerint lupanaria publica,
 interim, uti apud Protestantes hodie, ubi etiam lu-
 panaria publica non tolerantur, non desunt tamen
 fœminæ, quæ corpore quæstum faciunt, & cum plu-
 ribus pro mercede concumbunt; ita etiam verosi-
 mile est, apud Israelitas ejusmodi prostibulorum
 exempla non defuisse. De horum autem pœna ni-
 hil determinatum legitur in legibus Mosaicis. Nam
 textus Levit. *XXI. 9.* & Deuter. *XXII. 22.* utpote de
 casibus planè specialibus loquentes huc non perti-
 nent,

nent. Nullum tamen est dubium, quin ejusmodi scorta minimum pro infamibus fuerint habita. Conf. Cleric. *ad Deuter. XXII, v. 21.*

(g) Qui Mamzeres vocabantur. Vid. Seldenum latius probantem successionem liberorum illegitimo-
rum in tractat. de successione in bona defuncti cap. 3.

§. VI.

His præsuppositis jam quaeritur, an concubina-
tus etiam post legem Mosaicam in usu fuerit? (a) Concubina-
tus conditio
post legem
Mosaicam. cum quibus sceminis concubinatus fuerit permis-
sus? (b) & quaenam concubinatus à matrimonio &
prohibitis concubitus (c) speciebus fuerit differen-
tia, tam ratione formæ (d) quam ratione effectus? (e)
Ubi variantibus subinde Doctorum sententiis vi-
detur verosimile, concubinatum non fuisse prohi-
bitum lege Mosaica; rariora vero exempla in scri-
ptura sacra concubinatus occurrere, adeoque im-
primis ante constitutos reges rariorem ejus fuisse
usum. (f) Porro pro concubinis usurpatas esse vel
tæminas Israeliticas, quæ uxores duci poterant, vel
ancillas & peregrinas seu extraneas, quæ Israeli-
cam religionem non profitebantur, etiam si essent
profelytæ domicili. (g) Has vero concubinas nec
pro stupratis, nec pro meretricibus nec pro adul-
teris fuisse habitas, nec pro justis uxoribus. (h) De-
nique concubinatum à matrimonio justo secretum
fuisse, quod iterum concubinæ non in pari digni-
tate fuerint constitutæ ut uxores, & quod concu-
binatus contraheretur sine pactis dotalibus & præ-
cedentibus sponsalibus, aliisque justarum nuptia-
rum solemnitatibus; (i) cæterum etiam ex concu-

binis quibusvis natos liberos successisse in bona parentum, nisi patri aliud placuerit; (k) & concubinatum, etiam cum ancilla & extranea, etsi non fuerit laudabilis, fuisse tamen impunem. (l)

a) Rationes dubitandi. 1) Concubinarum nulla mentio in lege Mosaica. 2) Nec sacra scriptura exempla concubinarum indubia ante constitutos Reges memorat. Tempore Regum autem constitutorum non pauca, etiam sub primis regibus usu introducebantur, quæ non adeo convenirent cum lege Mosaica.

b) Ratio dubitandi. Seldenus docet quidem, matrimonium apud Hebræos non fuisse cum ancilla, nec cum profelyta domicili, imo ne quidem cum omnibus indistincte profelytis iustitiæ, si fuerint ex populis, quorum conjugia interdicta erant Israelitis, nisi post aliquot generationes: sed tamen an concubinatus cum istis personis fuerit licitus & impunus, perspicue non tradit, sed vel fluctuat, vel rationes dubitandi pro negativa suppeditat, ostendendo, quod si non omnes, saltem plerique concubitus ejusmodi verberibus fuerint coerciti. Vid. *de J. N. & G. l. s. c. 7. p. 577. & c. 12. 13. 14. 15.*

c) Potissimum a scortatione, cum concubinatus cum extranea seu gentili pro specie scortationis videatur fuisse habitus. Confer Selden. *d. lib. 5. cap. 12. p. 641.* Unde & mater Jephthæ, quæ videtur fuisse concubina, vocatur meretrix. Jud. XI. 2. *seq.*

d) Tum ratione impunitatis, ubi vide, quæ modo notavimus *lit. b* tum ratione licentiæ dimittendi concubinam, an etiam hic justa divortii causa requisita fuerit, aut minimum solennitas libelli repudii, etiam in dimittenda concubina fuerit necessaria, sup-

supposito quod concubinatus fuerit permiffus aut impunis, & quod inter concubinæ & uxoris dimiffionem ante legem nulla fuerit differentia. Neque meminerim, hanc quæftionem à Seldeno, & Clerico aliisque effe tractatam; tum ratione fucceffionis liberorum ex concubinis natorum, an illi fuccefferint patri nec ne? Sunt autem nonnulli Doctorum, qui docuerunt, concubinarum liberos in genere non fucceffiffe patri. Seldenus *de fucceff. in bona defuncti cap. 3. p. 11.* & communis Rabbinorum doctrina eft, natos ex ancilla & extranea feu gentili ad fucceffionem patris non fuiiffe admiffos, eoque trahunt etiam, quod fratres Jephthæ eum à fucceffione excluferint. Idem *ibid. p. 14. feq.*

f) Concubinatum non effe prohibitum in lege Moifaica conftat ex ipfa legis infpectione. Rariorem fuiiffe ejus ufum ante Reges inde verofimile eft, quod pauca ante regnum conftitutum memorentur exempla concubinarum in facris litteris, aut fi referantur, videantur tamen aut effe dubia, aut quæ continere vi deantur aliquid irregularitatis. Ita Judicum *IX. v. 18.* Abimelechus filius Gideonis natus dicitur à ferva feu pellice, id eft concubina. Ita Jephtha Judic. *XI. 1.* dicitur filius Galahadi ex meretrice, quæ tamen mox aliena mulier, id eft alienigena, dicitur i. e. concubina. Ita Simfonis uxor philiftæa Judic. *XIV.* non erat iufta uxor, etfi uxor vocetur, fed concubina. Ita Levitæ Judic. *XIX. 2. feq.* uxor pellex feu concubina memoratur, & tamen vir ejus vocatur, ac foci & generi ibidem fit mentio, quia videlicet & ante legem & poft legem concubinæ erant uxores fecundariæ aut inftar uxorum. Conf. Cleric. *ad dicta loca, Seldenus de J. N. & G. Lib. 5. c. 7. p. 194.*

g) Etſi

- g) Esi Seldenus in libris *de J. N. & G. & de U. Ebr.* doctrinam de concubinis post legem Mosaicam earumque differentiam a concubinis ante legem satis distincte explicet, & quandoque fluctuet, diserte tamen in tractatu *de success. in bona def. c. 3.* non solum concubinarum earum, quæ nec ancillæ, nec extraneæ seu Gentiles, sed in uxores rite duci potuissent, mentionem *non procul ab initio p. 9.* facit, sed & paulo post *p. 14. in medio & p. 16. circa finem* alteram concubinatus speciem cum fœminis quæ conditionis servilis, aut extraneæ seu gentiles, vel etiam profelytæ domicilii erant diserte asserit. Quorsum etiam pertinent exempla memorata concubinarum Gideonis, Galahadi, Simfonis.
- h) Non pro *justis uxoribus*, quia his & ante legem & post eam opponuntur; non pro *supratis*, quia stuprum supponit concubitus non frequenter continuatum; non pro *adulteris*, quia adulterii conceptus, ut *§. preced.* jam notatum involyebat saltem concubium cum aliena uxore; non pro *scortatricibus*, vel *meretricibus*, quia nec corpore quæstum faciebant, nec pluribus copiam corporis indulgebant, sed erant Uxores secundariæ. Unde Judic. XIX. & concubina Levitæ scortata esse dicitur, intuitu concubitus, non cum Levita, sed cum aliis, adeoque eo in loco concubinatus & scortatio minimum ut distincta proponuntur. Unde & de universo Hebræorum concubitu Calvinus in *Commentario ad Genesim*, adductus ab Alberico Gentili *de nuptiis L. 1. c. 4.* in fine ita sensit: *Concubina Hebræis, quæ thori sociæ, non honorum: item & legibus omnium gentium, secunda uxor, non SCORTUM.* Interim hæcenus dicta suppeditant divisionem concubinatus Hebraici in concubitatum omnino licitum,

tum, tam quoad licentiam internam, quam externam, videlicet cum foeminis, quæ in uxores rite duci potuissent, & in concubinatum illicitum, quoad licentiam internam, conf. Selden. *de succ. in b. d. c. 3. p. 16. in fine.* etsi per mox dicenda & hic fuerit licitus extrinsece, id est impunis, cum foeminis quæ uxores duci non poterant, scilicet cum extraneis idolatriæ addictis, ne videlicet commercio ejusmodi familiari Israelitæ a cultu veri DEI abducerentur. Cæterum an concubinus cum ancillis, cum quibus etiam post legem Mosaicam non erat justum matrimonium, pro licito an illicito fuerit habitus, subsisto, etsi non diffitear, hunc concubinatum secundum circumstantias plerumque conjunctas consideratum, haud dubie ad illicitos concubitus fuisse referendum, quatenus videlicet ancillæ religioni Ethnicæ erant addictæ, aut Judaismo nondum initiatæ, de qua initiatione confer Seldenum *de J. N. & G. L. 2. c. 3. p. 149. seq. & cap. 5. p. 172.*

- i) De priori i. e. concubinæ inferiori dignitate quam uxoris, nullum credo esse dubium. Neque enim hic quicquam mutatum legitur in lege Mosaica. Ante eam vero concubinas non participasse de dignitate mariti jam ostensum *in notis ad thesin 4.* Posteriorem differentiam quod attinet, de ea vide Seldenum *de J. N. & Gem. l. 5. c. 7. p. 593. seq. de U. E. lib. 2. c. 9. & de success. in bona defuncti c. 3. p. 9.*
- k) De concubinarum primi generis liberis late id probat Seldenus *d. cap. 3. p. 9. seq.* quamvis *pag. 11.* differentes ex Christianis scriptoribus adducat, quibus tamen *ibid.* perspicue respondet. De concubinarum secundi generis, scilicet ancillarum & extranearum liberis idem agit *p. 15. seq.* perplexæ tamen loquitur, sic ut nescias, utrum puter, Jephtham à fra-

tribus iuste ab hereditate paterna exclusum esse nec ne. Clericus ad illum de Jephtha locum Judic. XI, v. 2. videtur equidem à nobis dissentire, dum sic loquitur. *Revera aliene (i. e. Ethnicæ) mulieris minime solenni ritu ductæ liberi non poterant hereditatem cum aliis ex legitima susceptis adire, nisi aliter patri visum esset.* Cui loco si jungas eum, quem jam supra ad thes. 3. in fine descripsimus, patet, Clericum id velle; ante legem natos ex concubina successisse patri, nisi pater nollet, post legem non successisse, nisi pater vellet. Verum uti posterior assertio intuitu natorum ex concubinis primi generis haud dubie erronea est; ita & intuitu natorum ex concubinis secundi generis non probatur nisi forte ex doctrina quorundam Rabbiorum, quorum tamen auctoritati alias Clericus parum tribuit. Unde si ea quæ scriptura de Jephtha tradit, expendas, verosimilius videtur, eum iniuste à fratribus ab hereditate paterna esse exclusum. Ut taceam, nullam apparere rationem diversitatis, cur nati ex incestuoso concubitu mamzeres succederent parentibus, etiam post legem Mosaicam, nati vero ex concubinis extraneis non succederent. Conf. jam notata ad th. 5. lit. g.

h) Conf. jam dicta ad th. 5. lit. f. Quæ vero apud Seldenum de J. N. & G. lib. 5. c. 12. & de U. E. lib. 1. c. ult. de coitu illicito poenis variis multarum, verberum &c. notato leguntur, videntur pertinere ad mores Judaicos subsequen- tium temporum, videlicet post Synedrion institutum. Conf. modo dicta, lib. b.

§. VII.

In specie in-
suis liberta-
tis dimittendi
concubinas.

Quod vero pristinam libertatem dimittendi concubinam viris indultam attinet, videtur verosimilius, nec hanc per legem Mosaicam fuisse re-

stri-

strictam, aut ad solemnitatem dandi libelli repudii adstrictam.

Repete modo annotata *ad th. preced. lit. d.* Ratio assertionis nostræ in eo consistit. Etsi Moses discrete dicat, non dimittendam esse uxorem nisi dato libello repudii, & jam supra notaverimus *ad th. 3. lit. d.* & *ad th. preced. lit. h.* concubinas etiam, dictas esse uxores i. e. secundarias; cum tamen in dubio termino analogo absolute posito regulariter intelligatur species nobilissima, tamdiu verosimilis erit assertio, in lege Mosaica de dando uxoribus libello repudii, per uxores intelligi uxores justas, non concubinas, donec justis rationibus probetur contrarium.

§. IIX.

De sententiis Rabbiorum circa licentiam aut prohibitionem sub tempore Synedrii hic non erimus solliciti, (a) saltem videamus, an concubinitus omnis (b) à Christo vel Apostolis fuerit prohibitus. Non arbitramur, neque enim prohibitionem hanc probant rationes & textus ab aliis eum in finem adducti. (c)

- a) Ob rationes jam supra *ad th. 3. lit. a.* expositas.
- b) Dico omnis. Unde jam non disputabimus de concubinato secundi generis cum fœmina, cujus matrimonium erat prohibitum, sed ad scopum nostrum sufficit, si probaverimus, saltem concubinatum primi generis scilicet cum illa, quæ justa uxor esse poterat, non esse prohibitum.
- c) Sic Havemannus *Gamol. Synopt. lib. 2. §. ult. p. 380.* *Concubinitus non est conjugium. Hoc dum tantum à Deo est institutum, omnes relique commixtiones extra matrimonium sunt prohibite & damnate. Genes. II. 23.*

Matth. XIX, 5. 6. 1. Cor. VI, 13. 15. Hebr. XIII, 4. Hic vero quod rationem ab Havemannio adductam attinet, ea quidem videtur supponere regulam communem: *institutionem divinam habere vim legis*; quam si sano sensu exponas, uti non negamus, ita tamen communem & vulgarem ejus explicationem, unde Havemannus illam illationem, qua utitur, deduxit, pertinere ad arcana politica Papatus jam notavit Dn. Præses in *Cautelis circa præcognita jurispr. Eccles. cap. 5. n. 13.* Loca scripturæ quod concernit, textus Genes. II, 23. probat saltem, matrimonium à Deo esse institutum, quod nemo negat. Locus Matth. XIX, 5. 6. agit de divortio justæ uxoris. Textus Paulini 1. Cor. VI, 13. 15. & Hebr. XIII, 4. loquuntur de scortatione prohibita. At concubinatum primi generis non fuisse speciem scortationis hæcenus ostendimus, & agnoscit ipse Havemannus *d. l. n. 2. p. 377. seq.* Conf. Huberum in *prælect. ad Instit. de publ. judic. §. 50.*

§. IX.

Concubinatus
jure Gentium
licitus.

Uti vero hæcenus dicta monstrant, nec Moses nec Apostolos credidisse, concubinatum seu conjunctionem arctiorem domesticam cum fœmina sine affectu maritali, esse rem in se, & nisi aliæ quædam peculiare circumstantiæ accederent, illicitam, turpem, dictamini rectæ rationis, aut legi forte alii divinæ universali adversam; ita etiam apud alias gentes similis persuasio de licentia concubinatus obtinuit.

H. e. Etsi apud alias etiam gentes, tam orientales quam occidentales, semper differentia quædam inter matrimonium & concubinatum, justam uxorem & concubi-

cubinam, filios legitimos & nothos fuerit, non tamen usquam legitur, quod antiquitus apud ulla gentes concubinatus pro actu turpi aut scortationis specie fuerit habitus. Negativam probare non est nostrum, sed incumbit dissentientibus probare affirmativam.

§. X.

Ut saltem duobus verbis de Græcis memoremus, & apud hos concubinatus fuisse pro licitis habitos, & scortationibus fuisse oppositos, ex elegantissimo Demosthenis loco videri id potest, ex quo simul patet, concubinatum etiam apud hos à matrimonio iusto discrepasse potissimum dignitate & proposito.

Demosthenes orat. contra Neeram. *Meretrices* (ἐρασιμαίνας) enim gratia voluptatis (ἡδονῆς, libidinis) habemus, concubinas (παλλακὰς, pellices) ad quotidianam corporis curam (vel ancillis, curæ huic inservientibus tanquam concubinis utendo, vel etiam concubinato utendo, tanquam remedio ustionis ad evitandos morbos ex nimia castitate oriundos, item ad evitandam libidinem vagam, non intendendo quidem primario generationem sobolis, sed tamen eam non impediendo, adeoque non libidinis causa) uxores vero, ut liberos legitimos gignamus (τὴν παιδοποιήσασθαι γυνώσκω, cum ex concubinato non nascerentur liberi legitimi, sed nothi seu naturales, non illegitimi aut spurii) rei domesticæ fidam custodiam præficiamus, (de dignitate mariti participantem & omnis vitæ consortem) Scilicet in concubitu cum meretrice vult esse propositum libidinis explendæ, regulariter procreationem sobolis impediens, cum concubina propositum vitandæ scortationis

nis absque tamen affectione maritali, & citra intentionem concubinam retinendi, cum uxore insuper propositum participandi utramque fortunam, & sine iusta causa eam non dimittendi &c. Huc pertinet etiam Musonii doctrina in libro *de scopo nuptiarum* apud Stobæum *Sermone 68. Viri ac generationis liberorum communionem caput esse nuptiarum dicebat. Si quidem sponsum & sponsam hoc nomine inter se converſari oportet, ut simul & vivant, & una liberos gignant, & omnia existimant communia, nihil vero proprium ne corpus quidem suum. Permagnum enim facienda est hominis generatio, que tali conjugio producitur. Verum hæc (sobolis procreatio) non satis est ad nuptias, cum & alter ipsis (viro & foemina) citra nuptias conjunctis (in concubinato) fieri (idem) possent. Sed omnino communis vita in matrimonio requiritur, & mutua viri uxorisque cura alterius pro altero, tum in secunda tum adversa valitudine, denique omni tempore. Hujusmodi curam & procreationem liberorum unusquisque desiderans nuptias contrahit.*

§. XI.

*Romanorum
sententia de
concubinato
anteChristia-
nismum, in-
zuitu pro-
vincialium
libertarum
ancillarum.*

Pergamus ad Romanos. Horum ante Christianismum susceptum de concubinato hæc fuit sententia. Cum senator non posset libertinam ducere, eamve cuius pater materve artem ludicram fecerit, (a) nec Præses provincialem, (b) nec civis Romanus ancillam uxorem habere posset, (c) permixtus tamen iis erat concubinatus cum libertina provinciali, ancilla. (d) Imo et si patronis in genere non erat prohibitum ducere libertas, honestius tamen erat patrono libertam concubinam, quam matrem familias habere. (e)

a) l. 44. §. 1. de ritu nupt.

b) l. 38. §. 57. eod.

c) pr. Inst. de nupt. junct. l. 32. de R. I.

d) De fenatoribus quidem nulla quod meminerunt lex extat in Pandectis, videtur tamen id asserendum, partim, quod patroni in genere potuerint libertarum concubinato uti, partim argumento l. 1. C. de nat. liber. De concubinato vero praesidis cum provinciali est l. ult. de concub. De concubinato ancillarum nullum est dubium: arg. l. 24. ff. de R. N. junct. l. 1. C. de Nat. lib. Et clarius l. penult. de reb. aut. judic. possid. l. denique 8. ff. de pignor. l. ult. C. comm. de manumiss.

e) l. 1. pr. de concubinis. Verba legis clara sunt, ut nesciam, quid in mentem venerit Dyonisio Gothofredo, ut in notis ad eam ea plane in alienum sensum verteret, ac si Jctus dicere voluerit, honestius esse patrono, ut liberta alicui sit concubina, quam uxor. Interim verosimile est, Gothofredum non perspexisse rationem connexionis verborum legis allatorum cum casu ibidem formato, uti & alii difficultatem in hac lege agnoscunt. Vid. Schardius in Lexico voce concubina, qui dicit, quosdam priorem illius legis partem pro adulterina habere. Nobis sufficit, rationem assertionis haud dubie desumendam esse ex argumento ab interdicto fenatori matrimonio libertinae petito. Ceterum non putarem, assertionem illam cum casu ab Ulpiano in d. pr. l. 1. verbis initialibus proposito pugnare, ubi quaestio tractatur, an concubina recte a patrono in vito recedere possit, modo cum hac lege jungas, quae Ulpianus alibi l. 11. de divortiiis et l. 13. pr. de adulteriis, item Marcellus l. 41. de ritu nupt. disserit. Sed ista quidem prolixius ostendere nostri instituti non est, ob ea, quae supra §. 2. lit. a. jam notavimus.

Inte-

Interim ex *d. l. 11. de divorz.* etiam probatur, patronis cum libertis interdum iustum etiam matrimonium intercessisse, etsi facilius solvendum, quam in aliis matrimoniis fieri solebat. Conf. Schard. *in Lexico voc. concubina.* Per furorem tamen patroni concubinatus cum liberta non tollebatur. Paulus *l. 2. de concubinis.* Cujus assertionis rationem etsi Dionysius Gothofredus *in notis ibid.* quærat in eo, quod nec matrimonium solvatur furore mariti, puto tamen Paulum magis respexisse ad ea quæ Ulpianus *in l. 11. circa finem de divorziis* differit, atque voluisse tradere limitationem ibi ab Ulpiano dictorum.

§. XII.

Intuitu ingenuarum.

Cæterum uti cum libertis alienis etiam erat concubinatus (a) modo is non fieret invitis patronis, (b) ita quod ingenuas attinet, licitum saltem cum iis erat matrimonium, non concubinatus, nisi essent in obscuro loco natæ, vel quæstum corpore fecerint, vel adulterii damnatæ essent, vel quis expressa restitutione hoc manifestum fecerit, quod eas concubinarum loco habere velit, alias ejusmodi cohabitationes pro stupris habebantur. (c) Quod tamen hanc ultimam assertionem attinet, verius videtur, d) in dubio hic pro matrimonio esse præsumendum, (e) & huc respexisse videtur Paulus, dum ait, concubinam ex sola animi destinatione æstemandam. f)

a) *l. 3. pr. de concub.*

b) Per modo notata ad *ib. præced. lit. e.*

c) Ulp. *l. 1. §. 2.* Marcianus *l. 3. pr. de concub.* Unde & Ulpianus *d. l. 1. §. 1.* notat, solas eas in concubinato haberi

posse absque metu criminis, in quas stuprum non committitur.

- d) Igitur puto hic antimoniam contineri. Marcianus *d. l. 3. pr. de concub.* putat, eum qui cum ingenua, honeste vivente, cohabitaret, & non diserte testetur, quod ea velit tanquam concubina uti, habendum esse pro stupratore. Contra Modestinus & Papinianus in locis statim adducendis, docent, in dubio talem non pro stuprata, sed pro uxore habendam.
- e) Modestinus *l. 24. de R. N. In libera mulieris consuetudine non concubinatus sed nuptiæ intelligendæ sunt, si non corpore questum fecerit.* Papinianus *l. 31. pr. de donat. An maritalis honor vel affectio (aut an concubinatus) præcesserit, personis comparatis, viræ conjunctione considerata perpendendum esse respondi, neque enim tabulas facere matrimonium.* Ubi vides, rationem non in eo esse quærendam, uti quidam volunt, quod in dubio actus magis pro licito quam illicito sit præsumendus, sed aliunde petendam esse. Scilicet, ut puto, ab illo genere matrimonii, quod *usu* fieri olim dicebatur, & aliis duobus generibus, per *confarreationem* & *coemptionem* opponeretur, sed de quibus hic non est locus prolixius differendi. Sed hic novam crucem interpretibus fixit Papinianus an Tribonianus in *l. 16. §. 1. de his, quæ ut indignis,* quæ lex ab omnibus lecta, sed ob obscuritatem nescio an ab ullo intellecta fuerit, ut facile patet, si quis saltem Dion. Gothofredi notas & Antonii Fabri ibidem citatas lucubrations evolvat.
- f) *l. 4. de concub.* Id est abstrahendo à circumstantiis specialibus nec simpliciter præsumendum esse pro matrimonio usu contracto, si v. g. mulier illa dubiæ conditionis corpore questum fecisset, aut adulterii damnata, aut obscuræ conditionis esset,

D

nisi

nisi forte ab eo qui consuetudine ipsius usus esset, non honore pleno dilecta esset, ut loquitur Papinianus, *d. l. 16, §. 1.* sed pro amica saltem habita &c.

§. XIII.

*Concubina-
tus illicitus,
si quis jam
uxorem ha-
beat.*

Cæterum an Romanis nondum ad Christianismum conversis etiam licitus tuerit concubinitus, si jam uxores haberent, valde disputatur. a) Mihi negativa videtur verosimilior. b)

a) Vide Wissenbachium *ad tit. Cod. de Concubin.* Huberum *ad ff. de concub.* Schard. *in Lex. voc. concubina.*

b) 1) ob textum Pauli *l. 2, recept. sentent. tit. 20.* Eo tempore quo quis uxorem habet, concubinam habere non potest. Saltem dubium injiciunt verba statim sequentia. *Concubina IGITUR ab uxore solo DELICTO separatur.* Et si enim pro delicto legas delectu, & hanc emendationem defendas ex alio Pauli loco modo adducto *l. 4, de concub.* manet tamen dubium in voce igitur, cum etiam admitta hac emendatione nulla videatur horum verborum cum præcedentibus esse connexio. Sed quicquid tamen hujus sit, Schardii correctio, in prioræ assertionis vocem non expungentis, haud dubie est violentior, ob jam dicenda. 2) Probatur argum. *l. 121, §. 1. de V. O.* ubi boni mores vocantur, si quis uxori concubinam non superinducat, conf. Dion. Gothofr. *ibid.* 3) Argumento *d. l. 11. de divortii in sine verbis, etsi concubinam sibi adhibuerit.* 4) Spectat etiam huc lex Pauli *l. 44. de V. S.* Libro memorialium Massurius scribit, pellicem apud antiquos eam habitam, quæ cum uxor non esset, cum aliquo tamen vivebat, quam nunc vero nomine amicam, paulo honestiore concubinam appellari. Granius Flaccus in libro de jure Papiniano scribit, pellicem nunc vulgo vocari, quæ cum eo, cui uxor sit, corpus misceat, quos-

quosdam, (legendum quondam, ut jam Pacius emendavit) eam, quæ uxoris loco sine nuptiis in domo sit, quam *παλλακή* Græci vocant. Non obst. l. 3. §. 1. de concub. Nec adulterium per concubinatum ab ipso (viro) committitur. Nam quia concubinatus per leges nomen assumpsit, extra legis pœnam est. Casus hic, inquit dissentientes, non potest nisi de viro uxorem jam habente, intelligi. Ego contra: si de viro uxorem habente intelligatur, erit quæstio Domitiana, quia vir uxorem habens, cum soluta jure divino pariter & Romano non committit adulterium, ut partim ex supra dictis, partim ex mox dicendis patet. Ergo verosimile est, per adulterium in hoc loco intelligi *stuprum*, argumento l. 6. §. 1. de adult. l. 101. de V. S. adeoque frustra hanc responsionem à Willenbachio adductam ad argutias refert Huberus. Interim illud ex hæcenus dictis liquet, concubinatum viri uxorem habentis fuisse quidem illis temporibus pro turpi & vitioso habitum, etsi impunem, si v. g. ancilla quis aut libertina, aut ingenuæ corpore quæstum faciente, ut concubina uteretur, concubinatum autem soluti cæteris paribus fuisse honestum & intrinsice licitum, ut statim videbimus.

§. XIV.

Quæ igitur de concubinatus Romani & justi ^{Differentia} matrimonii differentis jam alii notarunt, non re- ^{concubina ab} ^{uxore justæ} ^{præcipua} petemus. a) Ad nostrum scopum pertinet illas differentias notasse. Concubina, non pro adultera habetur, nec pro stuprata, b) nec pro meretrice c) sed pro ea quæ uxoris loco interim esset, d) & dignitate saltem ab uxore differret, e) atque pro luitu & sine ulla solennitate dimitti possêt, & diver-

tere a viro, nisi patronus esset. f) Liberi vero ex concubina nati non succedebant patri, quia non erant in potestate, poterant tamen iis a patre legata relinquere, imo poterant heredes institui. g)

- a) Vid. Schardius *voce concubina*,
 b) Per *l. 6. §. 1. l. 34. §. 1. ad L. Jul. de adult. l. 1. ror. de V. S.* inter quos textus nulla est contradictio, secus ac arbitratur Schardius *d. l.* Adde Huberum *ad Instituta de publ. judic. §. 5. Et ad ff. de adult. §. 1. & 2.* ubi refutat dissentientem Carpzovium.
 c) Quia concubina & meretrix, seu ea quæ corpore quæstum facit, sibi opponuntur, *l. 24. de Ritu nupt. l. 3. pr. de concub.* Adde Dion. Gothofr. *in not. ad Nov. 91. Leonis lit. i.*
 d) Unde & monebant Jureconfulti, incestum vitandum in concubinato *l. 1. §. 3. de concub.* Imo & adulterium committebatur in concubinam, si modo talis fuerit, quæ in concubinatum se dando matronæ nomen non amiserit, utpote quæ patroni concubina fuerit *l. 13. pr. ad L. J. de adult. conf. Cujac. l. 3. Obs. 18.*
 e) *l. 49. §. 4. de legatis 3.*
 f) Argumento *l. 11. de divor. l. 1. pr. de concub.*
 g) Vide plures textus citatos a Wissenbachio *in comment. ad l. 2. 3. 4. C. de natur. lib.*

§. XV.

Erat igitur tum temporis concubinatus Romanorum, etsi Ethnicorum, æque licitus & honestus, a) ac concubinatus Hebræorum, imo eo intuitu honestior, quod turpe apud Romanos haberetur, uxori concubinam superinducere, b) quod apud Hebræos turpe non erat. c)

a) Un-

Concubinatus
 Romanus
 honestus in
 comparatione
 ad concubinatum
 Hebræorum

- a) Unde concubinatus dicitur per leges nomen assum-
fisse l. 3. §. 1. de concub. ubi adde Gothofr.
b) Repete dicta §. 13.
c) Vide supra §. 5.

§. XVI.

Neque abstat haecenus dictis, a) quod quidam ^{Respondetur;} afferunt, etiam a Gentilibus turpitudinem concu- ^{objectionibus} binatus fuisse agnitam, a Græcis pariter & Roma- ^{quasi concu-} nis, provocantes ad proverbium philosophorum: ^{bina sit no-} Uxorem esse nomen dignitatis, mulierem volupta- ^{men volup-} tis, & ad Julium Capitolinum, in vita Hadriani me- ^{tatis.} morantem, quod Hadrianus dixerit, uxorem esse nomen dignitatis, concubinam vero nomen voluptatis. b) Præterquam, enim quod ea, quæ hic de philosophorum proverbio c) & dicto Hadriani d) allegantur, aperte falsa sint, inspectio scriptorum variorum, vitas Imperatorum secundi & tertii seculi describentium, docet, Ælii Veri dictum, sed insigniter corruptum, occasionem huic errori dedisse, e) aut forte commentationem Causauboni ad idem dictum, f) quamvis, si paulo penitus inspiciatur, ea magis probet doctrinam haecenus traditam de honestate concubinatus, quam ejus turpitudinem. g)

- a) Ingenui disputatoris est non solum probare thesin, sed etiam respondere ad argumenta dissentientium. Si plures objectiones reperissemus, etiam illas adduxissemus.
b) Bruckner *decis. jur. matrim. cap. 13. n. 17.* quod in hoc autore eo magis mirandum, quia agnovit, & lausius probavit *eod. cap. 13. & seq. cap. 14.* polygamiam unius viri

viri cum pluribus foeminis nec juri divino naturali, nec positivo repugnare; de qua tamen erant majores rationes dubitandi, quam de concubinato.

- c) Nam 1) quæso, quinam sunt illi philosophi, qui dixerunt, *uxorem esse nomen dignitatis, mulierem voluptatis*. Cur nemo allegatur: 2) Suspectum est illud dictum, nam dignitas & voluptas sibi inepte opponuntur. Dignitati opponitur vilitas, vel carentia dignitatis, & voluptati studium gignendæ sobolis. Ergo tantum abest, ut illud dictum philosophorum esse possit, ut potius non nisi ab illis potuerit esse inventum, qui omni judicio philosophico destituuntur. 3) Inepta pariter hic est oppositio uxoris & mulieris, quasi mulier vel *γυνή*, vel apud Græcos, vel apud Latinos in specie concubinam denotaverit, & non utrobique sit nomen generis, uxorem etiam sub se comprehendens, & sæpius (non semper) simpliciter positum, uxorem tanquam analogatum nobilissimum denotans. 4) Contrarium docet dictum Demosthenis *supra* §. 10. adductum & expositum. Ergo si ad hoc forte respexerunt dissentientes, non laudabiliter oratorem cum philosopho confuderunt, majori vituperio digni, quod dictum Demosthenis corruperunt, & in alienum plane sensum detorsere.
- d) Nam 1) Julius Capitolinus non scripsit vitam Hadriani, sed Ælius Spartianus. 2) In tota vita Hadriani nihil ea de re extat. 3) Nec præsumendum etiam est de Hadriano, quod tale quid dixerit, cum scilicet ipse & adulatorum amore ac nuptarum adulterii laboravit, ne amicis quidem servans fidem, (Spartianus *cap. ix.*) & Antinoum suum muliebriter flens. (Idem *c. 14.*) 4) Putavi quidem initio, erratum fuisse in nomine Imperatoris, & cum Julius Capitolinus

linus scripserit vitam Antonini philosophi, hic aliquid de dicto allato me reperturum. Sed & ibi ea de re nihil, potius in fine argumentum novum pro sententia nostra inveni. *Enisa est, inquit Capitolinus, Fabia, ut Faustina mortua in ejus matrimonium coiret, sed ille concubinam sibi adscivit procuratoris uxoris suae filiam, ne tot liberis superduceret novercam.* En honestum concubinitus finem, minime voluptatis aut libidinis extinctionem, sobolis generationi oppositam.

e) Tandem post tædiosam, & diutius ex studio veritatis continuatam inquisitionem, inveni, autores hujus diciturii insigniter corrupisse dictum Aëlii Verri, de quo sequentia refert Aëlius Spartianus *cap. 5. Idem, uxori conquerenti de EXTRANEIS VOLUPTATIBUS, dixisse fertur. Patere me per alias exercere cupiditates meas. Uxor enim dignitatis nomen est, non voluptatis.* Vides hic de extraneis voluptatibus sermonem esse, non de concubina vel pellice. Et tamen Verus dixit, concubinam esse voluptatis nomen. Quid dicturi essent adversarii, si nos tali fide adduceremus autores. Credo eos gravi cum zelo nos malæ & pessimæ fidei accusaturos esse. Nos contra absque affectu illorum pias fraudes, ut mollissime loquamur, faldem placide ostendimus, & excusandi causas suppeditamus.

f) Ita enim Casaubonus *p. m. 101. Tria sunt conjunctionis hujus nomina -- uxor, pellex, amica. Horum unicum est nomen dignitatis, uxor reliqua sunt nomina voluptatis.* Sed hæc Casauboni assertio responsionem capiet ex modo notatis *lit. c.* Imo ipse statim quoad concubinam se corrigit.

g) Ita enim continuat, *sed cum aliquo tamen discrimine. Nam honestior est pellex, us que accedat propius ad*

ad uxoris naturam. Est enim παλλακή Pilegesch Hebraeorum, quasi legitime conjugis dimidium, & ut dicunt ipsi, Pileg Ischa. Balsamon conciliorum interpret. Παλλακή δὲ ἐστὶν ἡ νομίμως τῷ συζῶσι χαρίσ γάμος &c.

§. XVII.

Durasse opinionem de honestate concubinitus etiam apud Christianos Imperatores usque ad Leonem philosophum.

Neque aliam mens fuit Imperatorum Christianorum a Constantino Magno, usque ad Justinianum. a) Nam & sub his concubinitus unius cum una nec pro scortatione aut actu alio libidinoso, sed pro licito ac honesto fuit habitus, b) donec Imperator Leo concubinitum prohiberet, c) jure quidem suo, d) sed rationibus tamen ejusmodi, quæ parum persuaderent, concubinitum in se esse itatum turpem & illicitum. e)

a) Volebam equidem constitutiones omnes Imperatorum Christianorum ex utroque codice, (Theodosiano & Justiniano repetitæ prælectionis) & Novellis, quæ de concubinis & naturalibus liberis agerent, pariter in ordinem redigere, earumque historiam tradere, sed, cum & hic labor excederet scopum ab initio præfixum, & istæ leges maximam partem de naturalium liberorum successione ac legitimationibus agerent, adeoque ad præsens negotium non multum conducerent, sufficere hoc loco, monstrasse saltem doctrinam Imperatorum Christianorum de licentia concubinitus. Initio constantinus M. cujus est *lex unica C. de concub.* Concubinitum in genere non damnavit, sed saltem prohibuit concubinitum constante matrimonio. A Constantino usque ad Justinianum non deprehendimus, ullum Imperatorem concubinitum habuisse pro specie scortationis. Justinianum quod attinet, jam

jam notavit Gothofredus *ad l. 3. §. 1. de concub. vocari concubinatum ab eo licitam (seu legitimam) consuetudinem l. 5. C. ad Sc. Orphitianum* (quæ lex Justiniani est) sed & semi matrimonium & conjugium inæquale in *l. 3. cod. Quamvis autem d. l. 3. nec Justiniani sit, nec de concubinato quicquam in ea extet, non dubito tamen, quin Gothofredus aliam legem Justiniani habuerit præ oculis & saltem in citatione erraverit. Confer modo notata ad. th. 16. lit. g.* Pergit Gothofredus, concubinam appellari vice conjugem in antiquis inscriptionibus & in *Novella 18. cap. 5. Justinianum dicere, quod concubina uxorem imitetur. Etsi autem nec id diserte ibi dicat imperator, argumento tamen illo Gothofredus ex d. c. 5. usus est, quod Justinianus ibidem ab uxore ad concubinam interat & in versic. sicut enim statuat, quod sicut quis legitimæ uxori alias superinducere non possit, sic nec concubinæ. Addo quod ex verbis mox sequentibus, (Nos non præbeamus luxuriantibus, sed caste viventibus legem) perspicue appareat, Imperatorem eum, qui concubinas plures habeat, ad luxuriantium, contra eum, qui una concubina contentus sit, ad caste viventium classem retulisse, adeoque concubinatum unius cum una nequaquam pro statu libidinoso habuisse. Et quid verbis multis opus est. Ipse Imperator Leo, dum in *Novella 91. dicit, præcedentium Legislatorum Constitutiones se abrogare velle, eo ipso fateatur, ante hanc ejus Novellam, concubinatum pro licito à præcedentibus Imperatoribus fuisse habitum.**

c) *d. Nov. 91. Vixit autem Imperator Leo philosophus, cujus est hæc Novella plus trecentis triginta post Justinianum annis. Alb. Gent. de Nuptiis l. 1. c. 6.*

d) Partim quod in arbitrio principis sit, actus etiam
 B jure.

jure naturali licitos & indifferentes, (qualem concubinatum unius cum una fuisse haecenus ostendimus,) pro utilitate reipublicae prohibere, & tales prohibitiones haud dubie subditos in conscientia obligant; partim quod multae circumstantiae, quae praecedentibus temporibus concubinatus usum suadebant, seculo Leonis cessarent. Ita v. g. Leonis tempore & provinciales magistratus provinciam foeminam, & senatores libertinam, & liber homo ancillam propriam matrimonio sibi jungere poterat &c. Et ita intelligimus verba finalia *d. Nov. 91. Ceterum vita consortem invenire difficile non est.*

- c) Saltem recitabimus verba Leonis. Thesis ejus est: *concupiscitio religioni & naturae adversatur secundum divina Christianosque convenientia praecepta.* Probatio theses sequens. *Et quidem si, cum fontem habeas, sobrie inde haurire divino jure monere; qua ratione, cum puras aquas haurire liceat, lutum tu maris. Tum tamen si fontem tu non habeas, rebus tamen vetitis uti non potes.* Hic apparet, concubinatum cum luto & rebus vetitis comparari quidem, sed eam assertionem non probari, sed praesupponi, adeoque in probatione theses committi petitionem principii. Licet tamen hoc loco obiter quaerere. Cur illi, quibus Leo in componenda hac Novella usus est, non adduxerint argumentum ex dicto Paulino I. Cor. VII. 2. *Propter fornicationem suam quisque feminam (yovvina) habeat &c.* An tum temporis nondum ex illo loco argumentum adversus concubinatum fuit petitum? Et cur non? An quia sentiebant, eum non obstare concubinatum unius cum una, cum & ibi unius suam feminam habeat? (Hieronimus *Epist. ad Oceanum. Tom. 2. Epist. p. m. 312. Vide ne hoc, quod dicitur, unus uxoris virum, unus mulieris possit intelligi, ut ad coitum*

coitum magis referatur, quam ad dotales tabulas.) An ob alias rationes. Sane id non omittendum videtur, quod in toto novo testamento concubinæ *παδ-λαυής* mentio non fiat, cum tamen Apostoli sæpius scortationis, adulterii, concubitus sodomitici, mentionem fecerint distincte, & Apostolus in recensendis operibus carnis *Gal. V, 19.* adulterium, scortationem, impuritatem distincte memoret. An dicemus, sub scortationis voce concubinatum comprehendendi? At illo tempore illa scortationis extensio nondum erat recepta, sed hæc extensio post aliquot secula demum orta. An non opus erat, ut concubinatus distincta fieret mentio? At quis ad hanc rationem confugeret, cum tamen nullum sit dubium, concubinatum & apud Romanos & Græcos fuisse si non frequentissimum, saltem non infrequentem? An denique, quod ex regulis prudentiæ Ecclesiasticæ Apostolus ejus mentionem omiserit, ne videretur, aut penitus eum improbare, si non libidinis causa susciperetur, aut approbare, cum sæpius sub concubinatus specie per abusum palliaretur libido? Nichil determino, sed informationem, solidam tamen & solo autoritatis humanæ præjudicio non subnixam, modeste peto ab eruditioribus. Cæterum ut ad Leonem redeam, ab hoc quidem Imperatore non expectanda erat justa ac prudens eorum, quæ ab Antecessoribus constituta erant, correctio, per ea quæ latius ostendit Albericus *lib. de nuptiis lib. 1. cap. 6.* & Annæus Robertus *rerum judic. lib. 2. cap. 17. p. 711. seq.*

§. XIX.

Cum igitur concubinatus & ante nativitatem Christi, ab Hebræis, Græcis, Romanis, & post nativitatem occasio, quæ inceptum fuerit, concu-

*Quoniam ha-
bere proscor-
vacione, au-
thoritas Pa-
trum Eccle-
sia.*
 vitatem Christi, sub Christianis etiam Imperatori-
 bus, usque ad tempora Leonis Philosophi per inte-
 gra novem secula (a) pro statu honesto & licito fue-
 rit habitus, jam paucis ostendendum, qua occasione
 factum fuerit, ut concubinatus etiam unius cum
 una pro scortationis specie postea habitus fuerit. Ubi
 nullum est dubium, autoritatem Patrum Ecclesiae
 pro ratione illorum temporum parum in Philoso-
 phia morali versatorum (b), & imprimis Ambrosii,
 Hieronymi, Augustini prima hujus opinionis fun-
 damenta jecisse.

a) Nam Leo Philosophus regnavit circa finem seculi noni.

b) Hanc assertionem perspicue probavit Clarissimus Barbeyracus in *praefatione ad versionem librorum Pufendorffii de J.N. & G.*

§. XIX.

*Imprimis
Ambrosii.*

Et Ambrosium quidem quod attinet, cum
 conceptum adulterii, forte primus (a) extenderit ad
 omnem concubitum extra legitimam conjugem, (b)
 & adeo non potuerit de concubinato bene senti-
 re. (c) cepit etiam contra hunc differere. (d) Sed ab
 Ambrosio quidem non expectanda erat solida do-
 ctrina morum, utpote qui alibi adulterium ante
 Mosen & Evangelium non fuisse prohibitum asse-
 rit. (e)

a) Dubitanter loquor, quia etsi in jure Canonico non reprehenderim alium Patrem Ecclesiae ante Ambrosium, qui adulterii hunc novum conceptum formaverit, cum tamen non licuerit ob temporis penam iam

nuriam Patres Ecclesie præcedentes Ambrosium evolere, hic nihil determinare volui. Interim dum Lactantium evolvere, video hunc aliquo modo prævisse Ambrosio, dum libro 6. divin. instit. c. 23. sic scribit: *Non enim sicut juris publici (Romani) ratio est, sola mulier adultera est, quæ habet alium, maritus autem etiam si plures habeat à crimine adulterii solutus est. Sed divina lex (utique non Mosaica, per dicta superius §. 5. & 6.) ita duos in matrimonium, quod est in corpus unum, pari jure conjungit, ut adulter habeatur, quisquis compagem corporis in diversa distraxerit.* Quam sententiam postea etiam repetiit Ambrosius, ut statim videbimus. Interim tamen Lactantius adulterii conceptum non porrexit ad quemvis concubitum extra legitimam conjugem.

- b) Ambrosius Lib. I. de Abrahamo, unde desumptus can. 4. C. 32. qu. 4. *Neque blandiatur sibi de legibus hominum. Omne stuprum adulterium est, nec viro licet, quod mulieri non licet. Eadem a viro, quæ ab uxore debetur castimonia. Quicquid in ea, quæ non sit legitima uxor, commissum fuerit, adulterii nomine damnatur.*
- c) Quia concubinatus est concubitus cum ea, quæ non est legitima uxor. Et quod hic non solum de viro, qui uxorem habet, cum Lactantio loquatur Ambrosius, patet ex verbis: *omne stuprum adulterium est.*
- d) Ambrosius in sermone de S. Johanne relato in can. 9. d. 9. 4. *Dicat aliquis: uxorem non habeo, ideo ancillam mihi sociavi, (qua ut concubina utor) Audi quid dicat scriptura ad Abrahamum: Et ecce ancillam &c. Si igitur ancilla filius hæres non est, ergo nec filius est. (quæ, qualis, quanta?) Cur autem &c. queritur tale concubernium, de quo nati non filii sunt matrimonii, sed testes sunt adulterii? Cur autem eiusmodi suscipiuntur adul-*

E 2

terini,

zerini, qui patri pudori sunt, non honori &c. Mulier igitur tua, si talibus moribus prædita est, ut mereatur consortium, mereatur & nomen uxoris. Præsta concubinae tuæ libertatem & nomen uxoris, ne tu adulter sis potius, quam maritus.

- c) Ambrosius d. lib. 1. de Abrabamo. Consideremus primum, quia Abrahamus ante legem Moysi & Evangelium fuit, cum nondum interdictum adulterium videretur. Pœna criminis ex tempore legis est. Ut taceam, Ambrosium passim ita extollere virginitatem & cœlibatum, ut videatur conjugium considerasse ut statum parum honestum. Dallæus de usu pair. p. 272. Barbeyrac in præfatione citata §. 9.

§. XX.

Hieronymi:

Sed & Hieronymus, etsi diferte non condemnet concubinatum, (a) non tamen potuit favorabiliter de eo sentire, cum de ipso matrimonio passim contemptum loquatur, (b) Sed & hæc doctrina nævis Hieronymi annumeranda, excusandis forte, non defendendis. (c)

- a) Hieronymus in Epistola ad Eustochium Tom. I. Epist. f. m. 138. edit. Basl. 1537. Unde in Ecclesias Agapetarum pestis introiit? Unde sine nuptiis aliud nomen uxorum? Imo unde novum concubinarum genus? Plus inferam. Unde meretrices univiræ? Eadem domo, uno cubiculo, sæpe uno tenentur lectulo, & suspiciosos nos vocant, si aliquid existimamus. Nescias hic, an omnem concubinatum improbet, an vero saltem novum aliquod concubinarum genus. Nam omnem concubinatum non poterat novum conjunctionis genus dicere. Idem in Epist. ad Oceanum d. T. 1. f. 198. Aliæ sunt leges Cæsarum, aliæ Christi, aliud Papinianus, aliud Paulus noster præcipit. Apud illos viris impudicitia
frena

frena laxantur, & solo supro atque adulterio condemna-
 to passim per lupanaria & ancillas libido permittitur,
 quasi culpam dignitas faciat, non voluntas. Apud
 nos quod non licet feminis, aequè non licet viris. Conf.
 Alber. Gentil. de nupt. lib. 1. c. 5. p. 25. Hic qui-
 dem Hieronymus cum Lactantio adulterii con-
 ceptum extendit ad virum, non tamen diferte
 ad concubinatum. Idem in alia Epistola ad Ocea-
 num T. 2. p. 319. seq. contra eos disputans, qui do-
 cuerant, eum qui ante baptismum uxorem habuerat,
 & post baptismum alteram priore mortua duxerat,
 non posse fieri Episcopum, elegantem instantiam
 dat de concubina p. 321. Quarum & illud. Si quis &
 ante baptismum habuerit concubinam, & illa mortua
 baptizatus uxorem duxerit, utrum clericus fieri debeat,
 annon? Respondebis, posse fieri, quia concubinam habue-
 rit, non uxorem, conjugales ergo tabule, non coitus ab
 Apostolo condemnatur, Subjungit statim, Multos vide-
 mus, ob nimiam pauperiorem uxorum sarcinam decli-
 nare & ancillas suas habere pro uxoribus (in concubi-
 natu) susceptosque ex his liberos colere, ut proprios: qui
 si forte ditati ab Imperatore stolam ipsius meruerint,
 confestim Apostolo colla submittent, & inuini inter uxo-
 res eas recipere cogentur. Sin autem principale rescrip-
 tum eadem tenuitas impetrare non quiverit, cum Ro-
 manis legibus scita Ecclesia mutabatur? Hic obscuri-
 or est Hieronymus, ut nescias an concubinatum istum
 improbet, an toleret. Denique ad cap. 5. Epist. ad
 Ephes. qui locus refertur can. 2. C. 32. q. 2. Sicut non
 omnis congregatio hereticorum Christi ecclesia dici po-
 test, nec caput eorum Christus, sic non omne matrimo-
 nium, quo non viro suo secundum præcepta Christi uxor
 jungitur, rite conjugium appellari potest, sed magis adulte-
 rium. Hic equidem concubinatus non nominatur, sed
 tamen

tamen facile ista Hieronymi assertio ad concubinatum extendi poterit.

- b) Vide Barbeyrac. *d. l. Adde cap. 7. C. 32. qu. 2.*
 c) De his Hieronymi n̄vis vide Barbeyr. *d. l. & ibi citatos. Conf. Dn. Præsid. in cautel. circa præcogn. jurispr. Eccles. cap. 5. §. 7. & 8.*

§. XXI.

*Potissimum
vero Augu-
stini.*

Denique Augustinus sæpius concubinatum omnem condemnavit, (a) sed absque rationibus justis, (b) imo ipse fatetur, quod ex Decalogo probare nequeat, concubinatum esse speciem fornicationis, c) & alibi rationem suppeditat, concubinatum defendendi. (d) Sed quam graviter ipse Augustinus in variis doctrinæ moralis capitibus erraverit, jam ab aliis ostensum satis, e)

- a) Augustinus *Serm. 243. de tempore apud Dedekennum Part. 3. l. 1. Sect. 3. n. 1.* concubinatum dicit gravius esse peccatum, quam adulterium, quia publice fiat, Idem *l. 5. Homil. 49.* unde desumptus *can. 6. dist. 34. Fornicari vobis non licet, sufficient vobis uxoris. Audiat Deus, si vos surdi estis, audiant angeli, si vos contemnitis, concubinas vobis habere non licet, etsi non habeatis uxores, tamen non licet vobis habere concubinas, quas postea, dimittatis & ducatis uxores, tanto magis damnatio vobis erit, si volueritis habere uxores & concubinas.* Idem de bono conjugali *c. 14.* relato in *can. 5. C. 32. q. 2.* Concubine ad tempus adhibite, nec, etiam si causa filiorum concumbant, custum faciunt concubinatum suum. Denique *ibid. c. 3.* & in jure Canonico *cap. seq. c. d. q. 2.* Solet queri, cum masculus & femina nec ille maritus nec illa uxor alterius, sibi met non filiorum procreandorum, sed pro incontinentia solius concubitus causa copulantur, ea fide media, ut nec ille cum altera, nec illa cum altero id faciat, utrum nuptiæ sint vocandæ. Et potest quidem for.

fortasse, non absur de hoc appellari concubium, si usque ad mortem alicuius eorum id inter eos placuerit, & prolis generationem, quamvis non ea causa coniuncti sint, non tamen vitaverint &c. Caterum &c. si aliquam sibi vir ad tempus adhibuerit, donec aliam dignam vel honoribus vel facultatibus suis inveniat, quam comparem ducat, animo ipso ADULTER est, nec cum illa quam cupit invenire, sed cum illa, cum qua sic cubat, ut cum ea non habeat maritale consortium.

- b) Nam primus locus ap. Dedekennum præsupponit concubinarum esse peccatum, non probat. Secundus *can. 6. dist. 34.* flosculus quidem oratoris & exclamationibus (*audiat Deus, audiant angeli &c.*) utitur, nulla ratione. (Quamvis illas exclamations admiretur & commendet Gonzalez Tellez *ad capit. 20. de sponsal. & matrim. f. 45.* Tertius & quartus *c. 5. & 6. C. 32. q. 2.* pariter ne umbram quidem rationis alicujus ostentant, sed Augustinus quasi pro tribunali de simplici & plano pronunciat.
- c) Momentum totius controversiæ in eo situm erat, utrum concubinatus unius cum una liberorum procreandorum causa initus, sed cum libertate dimittendi aut recedendi, sit status turpis & fornicationis species. Hoc debebat Augustinus adducta saltem vel minima ratione probare. Sed ut vidimus, nullam attulit. Quin potius in *Can. 11. caus. 32 q. 4.* (qui textus defumtus est ex questionibus in *Deuteron.*) ita loquitur. *Omnis moechia etiam fornicatio dicitur in scripturis. Sed utrum etiam omnis fornicatio moechia dici possit, non mihi interim occurrit locutionis exemplum. Sed si non omnis fornicatio etiam moechia dici potest, ubi sit in Decalogo prohibita illa fornicatio, quam faciunt viri, qui uxores non habent, cum faminis que maritos non habent, (quorum etiam ex mente*

F

Augu-

Augustini pertinet concubinatus) *utrum inveniri possit ignoro.* Habes Augustini confessionem. Jam vide quomodo se ex hoc dubio expediat. *Sed si furti nomine bene intelligitur illicita usurpatione rei alienae, profecto & nomine moechiae omnis illicitus concubitus prohibitus debet intelligi.* Vides Augustinum redire ad punctum circuli, unde ceperat discurrere. Queritur an concubinatus sit prohibitus & turpis. Affirmatur, ratio, quia est fornicatio. Obiectio, falsum hoc, nec in sacris litteris sub fornicatione comprehenditur. Resp. Imo comprehenditur. Instantia: Proba. Responsio, non possum quidem disertis verbis scripturae probare, sufficit, quod sub fornicatione intelligatur omnis concubitus illicitus, & adeo (en reductum ad punctum circuli) concubinatus.

d) De polygamia Patriarcharum ipsi à Fausto objecta respondet Augustinus in cap. 7. C. 32. q. 4. *Quod (matrimonium polygamicum Jacobi) quando mos erat, crimen non erat.* Cujus dicti alius sensus esse non potest, quam polygamiam non repugnare juri divino universali, sed ejus prohibitionem ad leges positivas easque particulares pertinere. Quod si ergo de polygamia sic sensit Augustinus, cur non majori ratione quis adversus ipsum de concubinato urgere posset. *Concubinatus quando mos erat, crimen non erat, sed pro crimine demum post legem prohibentem habendus est.*

e) Lege saltem Barbeyracum d. l. & obstupesces. Adde tamen *cantelas* Dn. Præsidis d. c. 17. §. 9, 10, 11. *inculcatas.*

§. XXII.

Sed fuerunt saltem hæc tum temporis privatae opinioniones horum Patrum, non in ecclesia communiter receptæ, haud dubie ob evidentem rationum justarum defectum. Quin potius adhuc post Ambrosii mortem in Ecclesia concubinatum pro statu licito ac honesto aut saltem non inhonesto fuisse habitum, docet canon concilii Toletani primi, (a) nequaquam de uxore justa absque pactis dotalibus ducta loquens, b) & locus Isidori, (c) ut canones Pseudo Apostolicos (d) taceam. Nec verosimile est, ante Novellam illam Leonis concubinatum in aliquo concilio fuisse prohibitum, quia haud dubie locus ille hæctenus fuisset ex tenebris in lucem protractus. (e)

*Non tam
max in Ec-
clesia aut
Novellam
Leonis rae-
pta.*

- a) Fuisse illud concilium circa finem seculi quarti, aut initium quinti, adeoque ante tempora Hieronymi & Augustini, sed post mortem Ambrosii habitum docet Joh. Ludov. Hartmann *Tom. 3. Concil. Illustr. p. 395. seq.* verba concilii in *Can. 17.* hæc sunt: *Si quis habens uxorem fidelis, concubinam habeat, non communicet. Caterum is qui non habet uxorem, & pro uxore concubinam, à communione non repellatur, tamen ut unius mulieris, aut uxoris, aut concubinae, (VT EI PLACVERIT) sit conjunctione contentus Alias vivens abjiciatur, donec desinat, & ad penitentiam revertatur.* Totus contextus ostendit, concilium loqui de concubinato justo matrimonio contra distincto. Et quamvis *canon 4. dist. 34.* verba *canonis 17.* adducta non integra proferrat, tamen & ibi videre est, sermonem esse de concubinato, non matrimonio justo.
- b) Occasionem huic inepto effugio dedit Gratianus, qui ut aliquid afferret, quo dissensum concilii Toletani

letani a sententiis memoratorum Ecclesiae Patrum tolleretur, prae-misit dicto can. 4. dist. 34. *Concubina hic intelligitur, quae cessantibus legalibus instrumentis unita est, & conjugali affectu adsciscitur. Hanc coniugem facit affectus, concubinam vero lex nominat.* Quod si hic sensus Gratiani esset, ad matrimonium jure naturae sufficere intentionem generandi cohabitatione continuata sobolem, & talem affectum conjugalem etiam in concubinato esse, verum quidem dixisset, sed id non fuisset sufficiens ad contradictionem Patrum tollendam. Verum ostendunt sequentia ap. Gratianum post dict. can. 4. quod per conjugalem affectum intelligat intentionem individua consuetudinis, & sic falso explicat concilium Toletanum, utpote quod haud dubie de concubina loquitur, quae assumpta est interim loco uxoris cum libertate dimittendi. Observantes hoc alii, Gratianum non recte explicasse mentem concilii, dicunt, equidem per concubinam intelligi talem quae vera quidem est uxor, sed non legitima, verum talis, quae alicui sine solemnitatibus Ecclesiasticis est sociata. Vide Zieglerum in notis ad *Lancelotum lib. 4. tit. 8. §. ult. p. 903.* Hi si per veram uxorem intelligant uxorem secundariam & vice uxorem, recte quidem canonem explicant, sed tamen dissensum Patrum ita non conciliant. Sin per veram uxorem intelligant cum intentione individuae consuetudinis & affectu maritali ductam, aequè falso ac Gratianus sensum concilii Toletani exponunt. Conf. Havemann, *Gamol. lib. 3. tit. 2. §. 5.* Willenb. ad tit. *Cod. de concub.*

- b) Vixit Isidorus Hispalensis seculo septimo, adeoque diu post Hieronymum & Augustinum. Hic in libro de distantia veteris & novi testamenti inter alia & hanc differentiam ponit, relata a Gratiano c. 5. dist. 34.
Chri-

Christiano non dicam plurimas sed nec duas simul (vel uxores vel concubinas, ut in veteri testamento) *habere licitum est, nisi unam tantum, aut uxorem aut loco uxoris, si conjux deest*, (in quo iterum à Veteri Testamento nova differentia sita est) *concubinam.*

d) Extat in canonibus illis Apostolicis 17, *Si quis post baptismum secundis fuerit nuptiis copulatus, aut concubinam habuerit, non potest esse Episcopus, non Presbyter, aut Diaconus, aut prorsus ex numero eorum, qui ministerio sacro deserviunt.* Vid. Joh. Ludov. Ruelium T. 1. *concil. illustr.* p. 106. Hic equidem interdicitur concubinatus Clericis sed non Laicis. Quamvis autem constet, canones illos esse supposititios, & seculo demum quinto aut serius fictos, illustrationis tamen gratia eo uti possimus, quod tempore fictionis hujus nondum creditum fuerit, concubinatum in universum esse illicitum, nisi constaret, à multis credi, ab hæreticis eos canones esse compositos. Vide Ruelium *in disc. præmiali ad illos canones d. Tom. 1.* Ergo hoc quidem argumento superfedebam.

e) Cum hic versetur in negativa, probatio à nobis non est postulanda, sed ostendendus erit locus ex conciliis concubinatum damnantibus. Deprehendi equidem, postquam hæc scripseram, Gonzalez Tellez *ad cap. 6. de cohab. Cler. & Mul. f. 74.* jam à primis Ecclesiæ seculis putare prohibitum esse in variis conciliis, concubinatum tam laicorum, quam clericorum, atque provocare ad exempla quædam quæ ipse adduxerit *in concil. Elibert.* Sed quemadmodum in ipso concilio Elibertano nulla talis prohibitio legitur, ita commentarius ille Tellez ad istud concilium non est ad manus, unde non possumus ad illam objectionem distinctius respondere.

§. XXIII.

An post Leonis Novellam in Imperio occidentali recepta fuerit iure civili, vel canonico, dubitatur. Imo etsi nullum sit dubium, Leonem Philosophum adeo primum esse, qui sententiam Augustini de concubinato publica lege approbaverit; a) uti tamen non constat, an & quam diu in Imperio orientali ista novella Leonis observata fuerit, aa) ita quod jus Civile Imperii occidentalis attinet, notum est, Leonis Novellas non habere auctoritatem probandi. (b) imo quod jus canonicum concernit, quo hodie utimur, mirandum est, quod in decretalibus Epistolis Pontificum nullus titulus extet de concubinato, (c) ut adeo non sit a vero absimilis sententia Jctorum celeberrimorum, jus, canonicum non prohibere concubinatum. (d)

a) Per dicta §. 17. 21. 22.

aa) Sed confer tamen infra notata ad §. 32. lit. e. n. 4.

b) Quia tempore Leonis Philosophi imperium occidentale jam erat ad Germanos translatum. Postea vero jus Justinianicum quidem in Germania fuit suo modo receptum, nunquam Novella Leonis.

c) Non obstat *totus titulus de cohabitatione Cleric. & mul. item cap. si concubine ss. de sententia excomm.* ubi variae poenae Ecclesiasticae in concubinas & concubinos constitutae leguntur. Nam, resp. (1) Textus illi non pertinent ad concubinas in genere, sed ad concubinas clericorum in specie, (2) Ratio earum non tam quaerenda est in turpitudine concubinatus in se, quam in laesione voti castitatis, quod clerici profitebantur. (3) Neque has tamen constitutiones habuisse effectum, ut patebit ex dicendis §. 27.

d) Vide Zieglerum ad Lancell. lib. 4. tit. 8. §. ult. p. 203. Willen.

Wissenb. *ad cod. tit. de concubin. p. 216.* videlicet ob dict. c. 4. & s. dist. 34. Franc. Hotman. *de spuris & legitimatione cap. ult.* Conf. Havemann. *Gamol. synopt. l. 3. tit. 2. §. 5.* Etsi enim retulerit sententias Augustini, tamen etiam retulit sententiam Isidori & Concilii Toletani, & Augustinus partim certam concubinatus speciem admittit c. 6. C. 32. q. 2. partim ratione destituitur. Conf. dicta *superius §. 21.*

§. XXIV.

Adjuvat vero valde conjecturam de durante licentia concubinatus sub Imperatoribus Germanicis. licentia concubinatus in Imperio certe occidentali, quod, si evolvas capitularia Regum Franciæ & Imperatorum Germanorum, deprehendas perspicue, quidem concubinatum viri, qui uxorem jam habet, quidem prohibitum legi, (a) sed sub mulcta pecuniaria, (b) ratione eorum autem, qui uxores non habebant, mansisse quidem differentiam inter uxorem & concubinam, concubinatum & matrimonium, sed saltem quoad perfectionem & honestatis gradum. (c) Ut taceam exempla (d) illustria natorum ex Concubinis pro intamibus non habitorum, sed in bonis paternis succedentium. (e)

a) Capitulare Caroli M. & Ludovici Pii colligente Anselmo l. 6. cap. 230. (apud Baluz. T. 1. p. 962.) *Uxor rem habentes nec pellicem nec concubinam habeant. Idem dicit cap. 433. eod. lib. 6. & lib. 7. cap. 336.* Adde *Adit. 2. cap. 23. (d. T. I. p. 1145.)*

b) Pipinus Rex Italiæ, in capit. 34. (d. T. I. p. 540.) concubinatum uxoris prohibuit, sub poena Wereldi.

- c) Capitulare Anfegifi *Lib. 7, cap. 59. (T. I. p. 1039)* *Non omnis mulier viro juncta uxor est viri &c. Itaque aliud est uxor, aliud concubina &c. Non est dubium, eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docetur, nuptiale non fuisse mysterium (id est sacramentum matrimonii, ut ex hinc mari epistolis perspicue probat Baluz. in notis ad Capitul. Tom. 2. p. 1234.) & capit. statim sequente 60. Non est conjugii duplicatio, quando ancilla relicta uxor adsumitur, sed profectus est honestatis. Adde capit. 105. 105. d. lib. 7. quod hæcenus excerpta latius repetit & declarat.*
- d) Ne nobis objiciatur, exemplis non esse judicandum, sed legibus.
- e) Ita notum est, Pipinum Crassum, Maiorem domus, sub linea Merovingica præter Plectrudem, conjugem legitimam, in concubinato habuisse Alpaidem & ex ea Carolum Martellum genuisse. Et quamvis Clerus huic concubinato adversaretur, eo tamen non obstante Carolum hunc Martellum, etsi nothum, Patri successisse. *Vide Lehmann. Chronic. Spirensi lib. 3. cap. 19. & 20.* Ita Arnolphus, Carolomanni, Ludovici Germanici filii, filius nothus, Rex Germaniæ & Imperator factus. Et nullum est dubium, seculo nono, decimo, & sequentibus concubinarum virorum illustrium, in Italia pariter, & Germania, & reliquis Europæ partibus, fuisse exempla non infrequentia, nec uspiam legi, privatis & non uxoris concubinitum esse prohibitum. Etsi autem Ludovicus Pius in *Capitulari Anni 816*, liberos concubinarum regiarum a successione excludat, admonet tamen fratrem seniore, liberis legitimis deficientibus succedentem, ut cum liberis regis ex concubinis natis misericorditer agat.

§. XXV.

§. XXV.

Videamus jam, quænam fuerit ratio, cur concubinatus non potuerit abrogari illis temporibus, etsi multi pontifices & Episcopi serio id agerent, ut abrogaretur. Sane nullum est dubium, multas propositiones ut verissimas seculis illis jam fuisse receptas, ex quibus sua sponte fluebat, concubinatum esse statum inhonestum. Nam 1) matrimonium habebatur jam seculo nono & decimo pro sacramento (a) 2) Ad autoritatem majorem huic sacramento conciliandam multum conducebat persuasio, concubium omnem non sacramentalem i.e. non cum legitima uxore esse illicitum, imo fornicationis & adulterii speciem. (b) 3) Non habebatur pro matrimonio conventio partium privata nisi accederet benedictio sacerdotalis publica. (c) 4) Dimissio uxoris citra adulterium credebatur esse contra prohibitionem Christi, etiam si alias gravissima divortii causa subesset, quæ etiam in prioribus post Christum natum seculis ab Ecclesia fuisset admissa. (d) 5) Cessabant aut cessare credebantur causæ permixti olim concubinatus apud Hebræos & Romanos, quas jam supra hinc inde recensuimus. (e)

a) Vide modo notata *ad thes. preced. lit. c.*

b) Ex doctrina videlicet Ambrosii & Augustini *supra §. 19. & 21.* exhibita, a quibus repetit Gratianus *post cap. 2. C. 36. qu. 1. Fornicationem esse genus omnis concubitus illiciti extra uxorem legitimam.* Sed non magis hanc assertionem juri Hebraico & Romano ignoratam, ulla ratione probat, ac Augustinus. Adde, quod jam a temporibus Augustini videatur constan-

G

ter

ter in Ecclesia doctum, & post collectionem Gratiani in seculo 12. etiam communiter creditum esse, adulterium, ex jure universali & jussu divino esse, etiam concubitum mariti cum soluta, (quamvis hæc sententia repugnaret juri Molaico & Romano,) *vid. can. 13. 15. 16. can. 32. qu. 6.*

c) Vide Hochmann, *de bened. sacerdot. cap. 2. §. 29. p. seq. 50. seq.*

d) Vide Selden, *de Uxor. Hebr. lib. 3. cap. 28. seq. ad finem libri.*

e) Scilicet licentiam polygamiae apud populum Hebraum & interdictionem nuptiarum apud Romanos cum ancillis, libertis, provincialibus.

§. XXVI.

Rationes contra licentiam concubinatus.

Contra haud dubie obstiterunt aliae rationes non minus prægnantes, quæ concubinatus universi abrogationem impederunt. 1) Concubinatum libidinis causa inquit non confundendum esse cum concubinatu scortationis evitacionem intendente. a) 2) Posterioris hujus causas subesse honestas, partim intuitu juvenum, b) partim intuitu viduorum. c) 3) Doctrinas illas de sacramento matrimonii & conceptu fornicationis, ut pene omnes doctrinas matrimoniales, eo tendere, ut sub prætextu pietatis Laici Clericorum imperio plusquam despotico subjicerentur. (d) 4) Etsi quis in conjunctione cum concubina habeat intentionem, eam non derelinquendi, meliorem tamen esse hoc intuitu conditionem ejus, qui concubinam habet, quam qui uxorem, si postea justa causa eam dimittendi oriatur. e) &c.

a) Qua-

- a) Qualem hactenus ostendimus fuisse Concubinatum Hebræorum & Romanorum. Quod si dicas, sæpe tamen palliari libidinem sub titulo concubinatus, concedam. Sed propter abusum tamen non statim tollitur usus. Palliatur sæpe libido sub specie matrimonii. Sed audi, quid respondeat Augustinus *can. 3. C. 32. q. 2. Quicquid inter se conjugati immodestum, inverecondum. sordidum gerunt, vitium est hominum, non culpa nuptiarum &c.*
- b) v. g. Si non habeant donum continentiae, & non possint tamen, ob deficientia media sustentandæ uxoris justæ, talem, quæ statui eorum æqualis sit, invenire, ducendo autem vilioris conditionis scæminam vel status sui dignitatem prostituunt, vel etiam spem omnem futuræ promotionis sibi præcludant &c.
- c) Ne ducendo secundam & tertiam conjugem & multiplicatione liberorum legitimorum, conditionem liberorum primi matrimonii miseram reddant. Huc pertinet exemplum Antonini Imperatoris supra adductum §. 16. *lit. d.*
- d) Mereretur dignitas materiæ, ut peculiari dissertatione, imo integro volumine hæc observatio ad oculum demonstraretur, leges connubiales plerasque à Clero pontificio sub specie pietatis in orbem Christianum noviter introductas, primario ei fini interviisse, ut sub intolerabili jugo Laicos detinerent, ipsi videlicet ab hoc jugo exempti, cum sibi ipsis omnem matrimonii legitimi usum interdixissent. Et si vel istud ex historiis per secula colligeretur, quam tyrannidem sub hoc prætextu in ipsos Reges Christianos exercuerint Pontifices, & quantis astutiis usi fuerint, quicquid voluerint ab illis hoc medio extorquendi, suppeditaret non parvo volumini scriben-

do materiam sufficientem. Speciminis loco potest esse, quid inter Henricum VIII. Angliæ Regem & Pontificem hac parte gestum fuerit, & quomodo tandem ista tyrannis Papalis anam dederit, ut Henricus II. X. jugum papale excuteret.

- e) Nam si iusta esset uxor, non poterant secundum tradita juris canonici aliam ducere, etiamsi adultera esset, nisi dispensatione impetrata à Papa, quam difficile obtinebant, in primis privati. At concubinam poterant ex iusta & gravi etiam alia causa, sine præcedente impetratione à quovis superiore, repudiare.

§. XXVII.

Sed hæ rationes quidem, etsi non nullius ponderis, non movebant Pontifices, ut concubinatum, pro potentia, quam in seculo duodecimo & sequentibus sibi jam paraverant, non penitus abrogarent. Retinebat potius eos lascivia propria, & eminens Cleri pene totius Pontificii, cui, cum matrimonio omni interdixissent, & tamen donum continentiae ipsi concedere non possent, permittendæ erant libidines omnis generis nefandæ, & adeo etiam libidines sub specie concubinatus palliatæ, ita ut clericus ille pro casto haberetur & laudando, qui una saltem concubina contentus esset. Hoc vero præsuppositò non turum videbatur, laicis omnem concubinatum velle interdicerere.

Huc pertinet charta Ludovici VI. Regis Galliæ adducta à Dufresnio in Glossario sub voce concubina. *Ut Clerici ejusdem Ecclesiæ, sicut usque modo vixerunt, permancant: hoc tamen præcipimus, ut Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi nullatenus deinceps uxores concubinas habeant: ceteri vero cujuscunque ordinis Clerici propter*

*Verã ratio
concubina-
tus tam dis-
tulerati la-
scivia Cleri
Pontificii.*

fornicationem licentiam habeant, ducendi uxores (con-
cubinas.) Pergit Dufrenius. Concubinas præterea olim
toleratas, vel non omnino prohibitas, vel denique adeo
hunc invaluisse abusum, ut eas tolerari necessum judica-
runt Pontifices, tametsi subinde variis in conciliis (at in
quibus?) damnatus sit, colligere licet ex concilio Verme-
riensi anno 752. c. 7, ex Nicolao I. P. P. Epist. 59. & in resp.
ad Bulgar. cap. 3. ex Johanne VIII. Epist. 198. Vide Cri-
stionium in Brev. c. 230. 231. adeo ut etiam cum uxore legi-
tima concubinam habere quodammodo licuerit, quam
uxoris appellatione donant capitula Herardi Archiep. Tu-
ron. cap. 110. Idem Dufrenius voce Focaria: Præsertim
Focarie appellatæ Presbyterorum & Clericorum concubi-
ne (olim concubina militum l. 2. C. de Don. int. V. &
U. l. 3. C. de cond. infert.) Gerardus de Schueren in Vo-
cabul. Focaria: eyn huere byden Hert. &c. Pertinet et-
iam huc ex gravaminibus nationis Germanicæ in
comitiis Noriberg. 1333. propositis gravamen 31. ap.
Schilter. de liber. Eccles. Germ. l. 7. c. 2 p. 882. Sæpe nu-
mero compertum est, cum consecratis præsertim sacerdo-
tibus per jura canonica legitima uxores sint interdi-
ctæ, quod de hinc pudicitiam matronarum, virginum,
laicorum scilicet uxorum, filiarum, sororum attentant, ac
noctu interdumque sollicitant. Efficiunt quoque per as-
siduum ac indefessum laborem, partim muneribus, donis
ac blanditiis, ut complures honestæ alioqui virgines &
marrone, partim etiam in secretis, quas vocant, confes-
sionibus, diuturna opera labefactentur, ad peccata offendi-
culaque commoveantur, nec raro etiam evenit, ut hi ux-
ores ac filias maritis patribusque detineant, & remore-
ntur, minantes interim gladio, aqua, igne, ultimos re-
peditas uxores. Atque tantorum malorum segetem ex
libidine insana contrahunt &c. Durasse vero concu-
binarum clericalium abusum usque ad seculi deci-

mi sexti initium argumento est scriptum satyricum *Demeretricum in suos amatores, & concubinarum in sacerdotes fide quolibeti Heydelbergensis quaestiones salibus & facetiis plene &c.* quod a Jacobo Wimpfelingio acceptum Crato Udenheimius scholæ Schlettstadiensis præfectus anno 1501. typis imprimi curavit.

§. XXVIII.

Primus inter Pontifices Lev. X. initio seculi 16. concubinarum prohibitio, astute magis quam serio.

Tandem tamen paulo post initium seculi decimi sexti, primus, quod sciam, Leo X. Pontifex in Concilio Lateranensi prohibuit Clero, non libidines concubinato turpiores, sed concubinatum. Videlicet pro astutia, qua pollebat, ut Laicis ora obturaret conquerendi de lascivia Cleri, cum ipsamet non raro sub specie concubinatus libidinem palliarent. Quare & ita prohibitionem illam concubinatus Clericalis direxit, ut verbis quidem gravissimis videretur detestari istum Cleri concubinatum, & serio rem agere in ejus abrogatione, cæterum, si accuratius rem perpendas, id revera egit, ut laicis inde agre fieret, & Clerici facile totam illam prohibitionem eludere possent.

Extat illa prohibitio in septimo decretalium *lib. 5. tit. 16. cap. 1.* Præcessit quidem illam prohibitionem Leonis, decretum Concilii Basileensis, relatum a Gonzalez Tellez *ad cap. 6. de cohab. cleric. & mulier. p. 74. & 77.* sed tantum in admonitione subsistens, nullam pœnam dictitans. Cæterum meretur observari, theos nostræ peculiarem dissertationem. Hic saltem rem in summam contrahamus. 1.) Docet illud capitulum non obscure, laborasse totum clerum & omnes adeo superiores, etiam Clericos, imo Pontifices ipsos, concubi-

cubinatu valde libidinoso. 2) & tamen jubet Pontifex, Clerum viciosum corrigendum esse, non a Laicis, sed a superiore Clero. 3) Quod si hic pœnam neglexerit, eum coercendum esse a Clero adhuc superiore, & hunc denique ab ipso Papa. Quis hic non videret, astute elidi a Pontifice querelas Laicorum, cum concubinarius non facile soleat punire concubinarium. 4) Hortatur quidem Laicos, ut a concubinato omni, (etiam non libidinoso,) abstineant, urgens doctrinas hæctenus ab universo populo receptas, (quas in superioribus satis examinavimus) quod omnis fornicatio sit prohibita in sacris litteris, & quod Apostolus consilium det, ut qui se continere nolit, uxorem ducat; adeoque concubinatum Laicorum non diferte prohibet. 5.) Sed tamen Laicos huic monito non parentes non relinquit puniendos magistratui laico, sed hortatur clerum, ut divini observantiam præcepti canonicis remediis (i.e. excommunicatione) omni studio introducere laborent. 6.) Certus adeo erat Pontifex, vel Laicos ita ora obturatum iri, ne amplius clamarent adversus cleri concubinatum, vel, si clamare pergant, Clerum per hoc capitulum habiturum mille occasiones ægre faciendi Laicis, nullam vero Laicos, Clerum adigendi ad observantiam huius capituli. Et, nisi me omnia fallunt, hæc etiam genuina ratio est, cur Laici in Gravaminibus anno 1533. propositis *ad th. præced.* excerptis, de reliquis libidinibus Cleri quidem graviter conquesti sint, de concubinato clericali vero ne hiscere quidem fuerint ausi; quod factum non esse, antea valde mirabar.]

§. XXIX.

*Postea in ordi-
nata. polit.
1530. eadem
prohibitio,
sed frigide ni-
mis repetita.*

Quamvis vero haud dubie multi ex Laicis postea sapius in conventibus imperii de libidinibus cieri variis conquesti fuerint, nihil tamen obtinere potuerunt, quam ut abolitio libidinis Ordinationi Politicæ Augustanæ 1533. sed verbis nimis generalibus, & maxime frigidis, infereretur, quibus tamen etiam concubinatus notaretur, etsi ejus diserta mentio non fieret, & verba obscuriora essent, utrum omnis concubinatus iis esset prohibitus.

Res patet ex verbis dict. Ord. Polit. tit. 33. von leichtfertiger Beywohnung. Diemeil auch viel leichtfertiger Persohnen aufferhalb von Gott auffgesetzter Ehe zusammen wohnen / auch der öffentliche Ehebruch nicht gestrafft / sondern gestatter / dadurch der Allmächtige / nach dem es wieder sein Göttlich Gebot / hoch beleidigt / auch zu vielen Aergernüssen Ursach gibt: derhalben ordnen und wollen wir / daß ein jede geistlich und weltliche Obrigkeit / der solches ordentlich zugehöret / ein billich Einsehens haben soll / damit solche öffentliche Laster der Gebühr nach ernstlich gestrafft und nicht geduldet werden. Concubinatum hic simul prohiberi docent verba: aufferhalb von Gott auffgesetzter Ehe. An omnem? dubium ob verba: viel leichtfertiger Persohnen. Ratio cur ita obscure & generaliter hæc sint posita, facile petenda ex dictis ad §. preced.

§. XXX.

*Nec initio
reformationis
concupi-
natus omnis
pro turpi ha-
bitus.*

Sed nec Lutherum & Theologos Wittebergenses initio reformationis concubinatum omnem pro statu turpi & valde scandaloso habuisse, docent verba consilii à Theologis Wittebergensibus anno

1539. Philippo Landgrafio Hasliæ dati. (a) Urtaceam, quod in consiliis matrimonialibus a Sarcerio paulo post initium reformationis editis, nihil vel certe parum de concubinato, illo tempore tamen adhuc satis frequente, agatur, nec ille ut prohibitus & turpis notetur. b)

a) Edidit hoc consilium Daphnæus Arcuarius in der Betrachtung vom heiligen Ehestande. Autores ejus sunt, vel certè ei subscripserunt, præter alios præcipui Martinus Lutherus, Philippus Melanchthon, Martinus Bucerus, Antonius Corvinus &c. Extat illud, sed ut apparet, valde mutilatum & emendatum, etiam in Sarcerii *Corpore juris matrimonialis f. n. 273. seq.* Conf. Michaelem Siricium *de uxore una cap. I. p. 44.* Verba ad quæ respicio hæc sunt, ap. Arcuarium p. 237. *Quodsi denique vestra Celsitudo omnino concluderit, adhuc unam conjugem ducere, putamus, id secreto faciendum, uti superius de dispensatione dictum, nempe ut tantum V. Celsit. illi persone, ac paucis personis fidelibus constet Cels. V. animus & conscientia sub sigillo confessionis. Hinc non sequuntur ALICUIUS MOMENTI contradictiones, aut SCANDALA, Nihil enim est iniuriati, principes CONCUBINAS alere &c. Iungendus tamen cum hoc loco erit alius Lutheri locus ex T. 7. *Jenens Germ. fol. 425.* Dasz ihr Fürsten zum Theil den Holz-Beg gehet / da habt ihr leider dahin gebracht mit eurem bösen Exempel/dasz schier der Baur nicht mehr will für Sünde halten / und habt uns zu thun gemacht, dasz wir mit aller Mühe schwerlich den Ehestand sein löblich und ehrlich erhalten / ja wider anrichten können.*

H

b) Pri-

b) Prima editio prodit Anno 1553; secunda auctior anno 1569. Etiam in secunda editione nihil in toto opere inventi de concubinato, nisi fol. 224. seq. tractatulum non neminis sub rubrica: Ein furher Auszug von Ehesachen/ aus gemeinen und doch vornehmlich Päpstlichen Rechten in Fragstücke und Antwort gestellt; darinnen zu sehen / das es die Canonisten auch nicht absezt so schuerrecht mit den Ehesachen troffen haben. Derhalben kein Wunder: ob noch Leute seyn/die hierinnen etwa srauchsen. Quod sic intelligo: Theologum temporis passim, nec sine ratione monuerunt, Canonicum jus multa falsa & impia docere, etiam in causis matrimonialibus. Jureconsulti vero, cum non aliam haberent normam pronunciandi, quam jus Civile, & Canonicum, & in materia nuptiarum jus canonicum præ civili esset receptum, pergebant pronunciare secundum jus Canonicum. Hoc pacto vero fiebat, ut principes sæpius considerent Theologos in causis matrimonialibus. His vero, rejecto jure canonico, sæpe aqua hærebat, unde fumerent fundamentum novum. Nam Theologia scholastica hic videbatur æque suspecta ac Jus Canonicum; philosophia moralis Aristotelis erat insufficientis; doctrina juris naturalis tum adhuc in puteo latebat; lex Mosaica in universum ob concessionem polygamie & divortiorum non poterat esse norma adæquata &c. ergo fluctuabant, & variabant in suis responsis, & consiliis. Icti hæc videntes, haud dubie Theologis iterum objiciebant, hos esse fructus Juris Canonici rejecti, & facilius esse normam imperfectæ nevos arguere, quam aliam normam perfectiorem substituere. Huic scommati videtur oppositus esse hic tractatulus. Qui, ut ad scopum nostrum revertar, de concubinato fol. 133. b. præter definitionem concubinatus, & annotatam differenti-

am juris canonici & Civilis quoad licentiam concubinatus, ne verbum quidem addit, unde colligere possis, quænam sit Autoris sententia de hac licentia.

§. XXXI.

Quod vero adhuc post medium seculum decimum sextum creditum fuerit, concubinatum non omnem libidinis esse speciem, sed potius quosdam concubinatus pro fine habere evitationem vagæ libidinis, & scortationis, & quod adhuc initio seculi decimi septimi, liberi ex tali concubinato nati, nec pro infamibus, nec pro vilibus, sed solum inferioris dignitatis à paterna crediti ac ita ad nuptias etiam sceminarum nobilium admissi fuerint, illustri exemplo ex familia Comitum Hsenburgensium petito probari poterit.

Exemplum illustre concubinatus liciti, adhuc in medio seculi decimi sexti.

In controversia inter Ludovicum Landgrafum Hassiæ & Wolfgangum Ernestum comitem Hsenburgensem initio seculi 17. publicis scriptis ex utraque parte, super alienatione pagorum quorundam agitata, prodiit etiam Francofurti 1619. a parte Comitum Hsenburg. Summarischer Bericht dero zwischen &c. Hesen und &c. Hseburg streittigen alienations Sache &c. ubi fol. 141. seq. lit. y. legitur etiam dispositio Antonii Comitum Hsenburgensis de bonis Concubinæ post mortem eius relinquendis, cujus verba initialia sunt. Nachdem wir nechst verschiedener Zeit unserer Nothdurfft und Gelegenheit nach mit gutem Vorwissen und Bewilligung &c. unsever lieben Söhne &c. die erbare Catharinen Gumpelan als für unsere ehrlliche Concubin, zu uns genommen / Gemüths und Meinung/ unser Gewissen dadurch zu entledigen / Unzucht, zu vermeiden/ und vermittelst Göttlicher Gnade ein

H 2

nen Gottseligen Wandel zu führen / und sich dann er-
 melte Catharin bis anhero bey uns recht / redlich
 wohl und ehrlich gehalten / inmassen sie auch hinführo
 thun soll und will &c. Conscripta fuit illa dispositio
 anno 1553. & ab Antonio Comite & ejus filii sub-
 scripta. ibidem *f. 147. seq.* additur copia Schreibens
 an die Römische Kayserliche Majestät der Wetterau-
 schen Correspondenz- Grafen / wieder Hans Otten
 genandt von Hsenburg / desselben angemakten Gräffli-
 chen Tittel betreffend. Ubi notabilia sunt hæc verba:
 Was massen einer Hans Otto von Hsenburg / daher ge-
 nant / daß er von &c. Antonio Grafen zu Hsenburg
 &c. aus einer bey sich eine Zeitlang gehalten Concu-
 bin, eines Hsenburgischen Bauern und Leibs angehöri-
 gen Tochter erzeugt / unerachtet er &c. die Grafen von
 Hsenburg &c. in Reden und Schreiben seine gnädige
 Herrn in Unterthänigkeit genandt / auch an ihrer Lieb-
 den Rätthe und Diener anderer Gestalt nicht als andere
 der Herrschafft gemeine Unterthänen geschrieben &c. je-
 doch sich nicht gescheuet vor etlichen wenigen Jahren erst-
 lich bey &c. dem Cammer- Gerichte &c. sich vor einen ge-
 bohrnen Grafen von Hsenburg &c. anzugeben und nun-
 mehro anfangen soll bey des &c. Landgraffen zu Hessen
 Hoffhaltung und anderswo nicht allein sich selbst / son-
 dern auch / als er neulich an eines von Adel Tochter sich
 verheyrathet / derselben den Gräfflichen Tittel und præ-
 dicat &c. tribuiren und geben zu lassen &c. Scriptæ
 autem sunt istæ literæ Anno 1608.

§. XXXII.

Paulo post in Concilio Tridentino 1563. Con-
 cubinatus iterum prohibitus fuit, (a) & mox anno
 1566. Papa Pius V. executoriales literas intuitu
 concubinariorum publicavit, (b) Circa quæ tempo-
 ra

Paulo post
 concubinatus
 in concilio
 Tridentino
 prohibitus,

ra etiam famigeratissimus Jctus Franciscus Hor-
 manus, vel primus vel inter primos ex Jctis, qui
 humanioribus literis operam dederant, quaestio-
 nem illam; an Christianis concubinas habere liceat,
 tractavit, ac negativam defendit. c)

a) Vide Petri Suavis historiam Concilii Tridentini lib. 8.
 p. 708. & Sfortia Pallavicini Historiam ejusdem concilii
 lib. 23. cap. 8. fol. 275. qui verba decreti integra
 posuit. Adjiciemus saltem id in summam contra-
 ctum ex Petro Suavi. Contra concubenarios (tam sol-
 utos quam uxoratos) statuere, ut si ter admoniti con-
 cubinas non ejecerint, excommunicentur. Quod si per
 annum in concubinato permanserint, contra eos ab ordi-
 nario severe procedatur. Concubine, si ter admoni-
 te non paruerint, graviter puniantur, & extra oppi-
 dum vel diocesim, si id ejusdem ordinarii videbitur,
 invocata, si opus fuerit, brachio seculari, ejciantur.
 Neque tamen proemium hujus decreti omittendum,
 uti refert Pallavicinus. Grave peccatum est, homi-
 nes solutos concubinas habere, gravissimum vero, &
 in hujus magni sacramenti singularem contentum admis-
 sum, uxoratos quoque in hoc damnationis statu vivere,
 ac audere, eas quandoque domi, etiam cum uxoribus,
 tenere & retinere. Porro notat Petrus Suavis p. 714.
 Ordinationem contra concubenarios per annum in ex-
 communicatione perseverantes improbant, (Galli) ut
 ab ecclesiasticis puniantur. Nam poenarum Ecclesia-
 sticarum extremam, ultimam & maximam, secundum
 doctrinam omnium Patrum, esse excommunicationem.
 Itaque illam transgredi velle, esse, in potestatem tempo-
 ralem invadere, tantoque magis, quod ipsi facultatem
 sibi arrogant, concubinas e civitatibus ejcicendi, secula-
 rem potestatem ludum facientes illa clausula: invo-

cato, si opus fuerit, brachio seculari, quod perinde est, ac si affirmetur, via ordinaria Ecclesiasticos exterminum istud concubinarum exequi posse. Huic observationi in se justissimæ, quod opponeret Pallavicinus, in fine cap. 9. p. 279. nihil habuit, præter exemplum magis dubii juris, ab Inquisitorum Ecclesiasticorum potestate desumptum, de quo quid sentiendum sit facile patebit ex dissertatione Dn. Præsid. de origine processus inquisitorii §. 48. ad §. 55.

b) Vid. septimum Decretalium lib. 5. tit. 16. cap. 2. ubi postquam Papa crimen sodomiticum tam in Clericis quam Laicis severe vindicandum iusserat, subiungit, *Monemus propterea omnes locorum ordinarios & in veritate sanctæ obedientiæ eis præcipimus, ut statuta Tridentini concilii contra concubenarios, tam clericos, quam laicos, edita distincte faciant observari, redditori Deo, ac nobis, si id omiserint, rationem.* Cur hoc monitorio vel excitatorio opus fuerit, facile patebit, si repetas jam superius annotata ad §. 28.

c) De spuris & legitimatione cap. ult. Rationibus illis utitur. 1) quod Paulus leges Ecclesiis describens statuat, ut quisque scortationis causa uxorem ducat, & 2) quoties de maris & foemine conjunctione præcepta det, diserte maritos & uxores nominet: 3) quod Leo prohibens concubinarum præclara illa ratione utatur, de aqua lutulenta non quærenda, cum eam e fonte ipso haurire possis; 4) quod ejus exemplum secutus Constantinus Porphyrogeneta contingerit, ut apud Christianos nullum discrimen inter concubinatum & scortationem puraretur, teste Harmenop. lib. 4. c. 7. Cæterum an rationes istæ Hotmani sint sufficientes, patebit ex notatis supra ad §. 17. lit. e. Constat autem, Franciscum Hotmannum mortuum esse anno 1590. quo anno vero istum tracta-

tractatum scripserit, non constat. Ante concilium Tridentinum id factum esse verosimile est, quod ejus non mentionem faciat Hotmanus.

§. XXXIII.

Postea etiam in ordinat. Politica Francof. an^{Et in ordi-}
no 1577. renovata, eadem, quæ supra retulimus, ^{nat. polit.}
de concubinato repetuntur, ^{1577. prohi-}
^{bitio repeti-}

In tit. 26. von leichfertiger Beywohnung. Eadem hic sunt verba, quæ jam supra ad §. 29. ex ordin. politic. 1573. retulimus, nisi quod verba: auch der öffentliche Ehebruch &c. usque ad verba: Ursach giebt / hic sint omissa, & ratione adulterorum ac lenocinii peculiaris & distinctior poena in dict. tit. 26. peculiaribus paragraphis sit sancita.

§. XXXIV.

Et ab illo tempore Theologi pariter & JCI^{Ab illo tem-}
Lutherani constanter responderunt, concubinatum, ^{pore concubi-}
etiam unius eum una, etiam non uxoratum solu- ^{natus apud}
ta, non esse permitrendam, tantum abest, ut iterum ^{nos illicitus}
in rempublicam Christianam introducatur.

Vide consilia Wittenbergenfia Part. 4. f. 23. seq. Con-
silia Dedekenni Volum. III. lib. 1. Sect. 2. a f. 34. ad f.
41. Koenig Cas. conscient. cap. 6. de sacra cena casu 13.
Carpzov. Jurispr. Consist. lib. 2. def. 237.

§. XXXV.

Sed cui usui, inquis, hæc omnia? sufficit stu- ^{usui distri-}
dioso juris, ut sciat, concubinatum esse illicitum & ^{rationis pro-}
apud nos prohibitum. Verum facilis est respon- ^{sentis.}
sio. Interest studiosi juris & multo magis JCI, ne
Rabula fiat aut Legulejus, (a) ut genuinas legum
ratio-

rationes indaget, easque a spuriiis aut minus solidis fecernat. (b) Interest JCTi, ut tandem aliquando confusissima doctrina de matrimonio a confusione illa liberetur. (c) Interest JCTi, ut in quaestione, an in Republica Christiana tolerari possit, aut iterum introduci debeat concubinatus unius cum una, reje-ctis insufficientibus rationibus, haecenus tantum non ubique adductis, (d) alias genuinas & eviden-tes substituatur. (e) Interest cujuslibet Christiani sana ratione utentis, (f) ne dissentientes, (g) aut etiam alterius populi res judicatae, (h) vel mores a nostris intuitu concubinatus discrepantes, (i) a usu Pedan-ctico, ex rationibus, sub quibus latent arcana politica Cleri papalis, ut impii & profani, vel fucatae pietatis suspiriis. (k) vel affectato imperio magistratus civilis, tanquam pro tribunali condemnentur. Alios usus ut jam taceam.

a) Rabulae de sola praxi sunt solliciti, rationes legum & praxeos non curant. Leguleji rationes legum crepant, & rationes rationum, quas videlicet sine judicio ex aliis autoribus collegerunt, non curantes, utrum rationes quid in recessu habeant, modo autoritate aliorum sint roboratae.

b) ICTi officium est, interpretari leges, easque applicare ad negotia in societate civili obvientia. Inter primaria media genuinae interpretationis est praecipuum, ratio legis, sive de interpretatione declarativa, sive de extensiva, sive de restrictiva sermo fit, Falsa supposita ratione legis, inanis etiam necess-est ut sequatur applicatio.

c) Confusissimam esse doctrinam de matrimonio etiam apud

apud protestantes jam alibi docuit Dn. Praeses, *de pactis futurorum sponsaliorum* lib. I.

d) Scilicet ubique utramque fere paginam faciunt, omnem concubitum extra matrimonium esse scortationem, concubinatum olim quidem non fuisse actum libidinosum, sed hodie esse meram scortationem, & similes. De quibus, uti hactenus passim mentem nostram aperuimus, ita tandem aliquando pudore suffundi deberent eruditi inter Protestantes, pro rationibus istis tanquam si articuli fidei essent, pugnantes, postquam ex ipsis pontificiis doctoribus cordatiores eorum imbecillitatem vel agnoscunt diserte vel certe non obscure in sola autoritate Ecclesiae hic refugium quaerunt. Exemplo sit Gonzalez Tellez, qui *ad cap. 6 de cohab. Cler. & mul. & ad cap. 20. de sponsal.* utrobique id agit, ut concubinatus turpitudinem doceat, & tamen *ad d. cap. 6. f. 72.* fatetur, rationem, quod nulla sit legitima conjunctio extra matrimonium, petere principium, & alteram, quod in concubinato non sit votum praereandorum liberorum, sed explendae libidinis, nisi sola confessione Augustini, qui in libris confessionum de suo concubinato ante baptismum id confiteatur, & *f. 74.* pariter fatetur, quod jure divino concubinatus sit prohibitus, sibi non tam persuaderi per autoritates Jureconsultorum aut Canonistarum ibid. citatorum, quam propter autoritatem concilii Basileensis, quod expresse hoc asserat. Concubinatum ad fornicationem jure divino prohibitam, pertinere &c. Pariter & *ad d. cap. 20. f. 45.* ad autoritatem SS. Patrum & Concilii Tridentini provocat.

e) Ostendamus saltem per indicem praecipuas. 1) Non omnia apud omnes esse honesta vel turpia, & quemlibet bonum civem debere sequi mores sui populi:

hinc, quamvis apud Hebræos & Romanos concubina-
 natus fuerit licitus & honestus, cessantibus tamen
 apud nos rationibus status Hebraici & Romani, posse
 eum apud nos etiam esse inhonestum & turpem.
 Conf. ad illustrationem hujus rationis ea, quæ disseru-
 it Dn. Præses *de potest. Legislat. imp. contr. jus comm.*
 §. 33. (eq. 2.) Concubinatum ad matrimonium relatum
 etsi non sit scortatio, tamen esse statum imperfectio-
 rem matrimonio, secundum mores omnium genti-
 um, nec apud ulla gentes dubium esse, quin sæpe
 vagæ libidinis studium sub concubinato pallietur.
 3.) Nullam ostendi posse vel verosimilem rationem,
 cur in Republica Christiana iterum post abrogatio-
 nem debeat introduci Concubinatus. Non favorem
 juvenum, cito nimis de conjunctione cum sexu foe-
 mineo cogitantium, qui v. g. in scholis vel Academiis
 nupturiunt, antequam ad personam patrisfamilias
 decore sustinendam sint apti. Non favorem adul-
 torum aut viduorum, eo prætextu utentium, se esse
 impares ad sustinenda onera matrimonii pro digni-
 tate justæ uxoris, aut se nolle liberis prioris matrimo-
 ni novercam superinducere. Nam his apud nos hodie
 consultum est per matrimonium ad morganaticam,
 quod a concubinato Romanorum, aut eo, cujus
supra §. 71. mentionem fecimus, saltem in eo differt,
 quod hic accedat benedictio sacerdotalis, & libertas
 dimittendi talem uxorem sit adempta. Vel etiam, si
 viri non sint in dignitate illustri constituti, adeoque
 horum intuitu non sit receptum matrimonium ad
 morganaticam, his tamen non difficile erit invenire
 uxores, quæ non desiderent sustentationem, eorum
 patrimonium excedentem. Adde, quod plerumque
 ab his, qui libertatem repudiandi concubinam pro-
 lubitu, tanquam favorem insignem æstimant, con-
 cubi-

id concubinitus pro pallianda vaga libidine appetatur, qui
-nisi adeo parum digni sunt, ut iis leges succurrant &c.

f) Nam & id inter arcana politica Papatus est refe-
-rendum, quod suadeant, incasibus conscientiae vel
-interpretandis sacris literis, abjiciendam esse rectam
-rationem, & solam vel praecipuam fiduciam in auto-
-ritate Ecclesiae esse ponendam.

g) V. g. qui statuunt, concubinitum in se spectatum
- & citra abusum, non repugnare juri naturae. Conf.,
- supra dicta ad §. 3. lit. b. Schilter, *manud. ad philos.*
- *moral. cap. 4. §. 30. & cap. 6. §. 18.* Plures ex Glossato-
- ribus, qui agnoverunt, concubinitum non repugna-
- re juri naturae, citat. (quamvis dissentiens) Gonzalez
- Tellez ad d. cap. 6. d. cohab. cleric. & mul. tom. 3.

p. 74.

h) Ita Annæus Robertus refert *rer. judic. lib. 2. cap. 14.*
- in Gallia 1584. judicatum esse, donationem vel omni-
- um vel maxime partis bonorum a patre vivo filio
- ex concubina nato factam, valere. Idem *ibid. cap. 17.*
- ostendit anno 1592. judicatum esse, filiam ex matre
- genitam, quam pater justo matrimonio per benedi-
- ctionem sacerdotalem non consummato sibi junxe-
- rat, sed saltem apud acta sepius testatus fuerat, quod
- eam pro uxore legitima habuerit, nec alia condi-
- tione cum ea rem habuerit, esse filiam legitimam.
- Utrouque multa immiscentur, quæ hæcenus a nobis
- deducta non parum illustrabunt.

i) Ita ipse Gonzalez Tellez ad cap. 20. de sponsal. T. 4.
- f. 46. refert, in Hispania modo concubinitum Laico-
- rum fuisse permittum, modo prohibitum. Ita Bruk-
- ner. *decis. matrim. cap. 13. n. 10.* ex Caecialupo nar-
- rat, quod in partibus orientalibus Christiani existen-
- tes inter Saracenos, cum non possint, nisi cum peri-
- culo vitæ, coire cum mulieribus Saracenis, contra-
- hant

hant matrimonium cum Christianis mulieribus ibi existentibus, coram Consule Vencorum ibi existente, ita ut vir det mulieri certam dotem parvam, & ut possit illam licite retinere in illis partibus, donec ipsi placeat, & ad libitum repudiare, dummodo mulieri dicta dos remaneat. Tale matrimonium temporale nihil aliud est quam concubinatus. Ita ex communi errore Jus Justinianicum notari solet ob permisum concubinatum, & ab ejus admiratoribus quibusdam misere defendi, quasi non permiserit, sed toleraverit.

- *) Ita Huberus refert ad *L. Jul. de adulteriis §. 4.* talia suspiria, querelas & obtestationes adversus magistratum, adulteras non nisi multa pecuniaria, non vero poena capitali punire volentem.

FINIS.

00 A 6367

ULB Halle
002 921 278

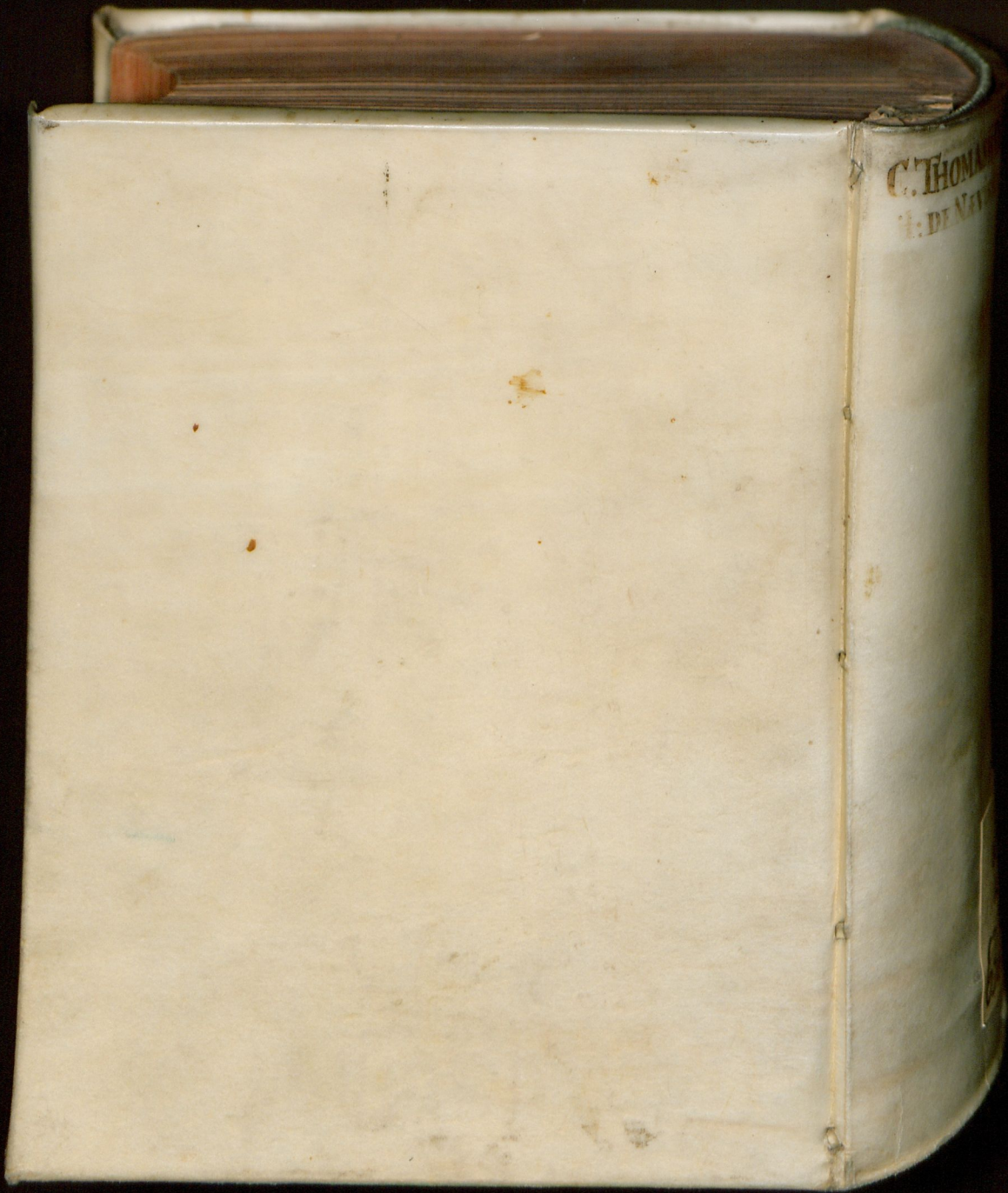
3

56.

WCP

Reha ✓

4.
DISSERTATIO INAUGURALIS JURIDICA

DE

CONCUBINATU.

Quam
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DOMINO

FRIDERICO WILHELMO,
PRINCIPE BORUSSÆ, MARCHIONE BRANDENB. RELIQUA

AUCTORITATE ET CONSENSU ILLUSTRIS
FACULTATIS JURIDICÆ,

PRÆSIDE,

DN. CHRISTIANO THOMASIO,
Jcto &c. FACULTATIS JURIDICÆ
h. t. DECANO,

PRO LICENTIA

Summisque in utroque Jure honoribus, ac privilegiis
more Majorum legitime consequendis,

IN AUDITORIO MAJORI

Ad D. VIII. April. ANNO M. DCCXIII.

horis ante & pomeridianis,

publico eruditorum examini submittit

ERHARDVS JVLIVS Kiechel/
Ulmensis.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,

TYPIS JOHANNIS CHRISTIANI ZAHNII, ACAD. ET SENAT. HALLENSIS
TYPOGRAPHI.

